

Verenigingsmonitor 2001

**de stand van zaken in de sportvereniging
onderzocht in opdracht van NOC★NSF**

**Janine van Kalmthout
Jan Janssens**

**met medewerking van Saskia Nuyten, Monique Groeneveld,
Annemieke Schoone, Annemieke Swart en Ruud Beelen**

Diopter - Janssens & Van Bottenburg bv

© NOC★NSF

Arnhem, december 2001

Inhoud

1. Inleiding

- Monitor
- Panel
- Response en representativiteit
- Onderwerpen
- Van moment naar trend

2. De verenigingen

- Gemeente
- Regio
- Individuele, semi-individuele en teamsport
- Binnen- en buitensport
- Tak van sport
- Omvang
- Leeftijd
- Levensbeschouwelijke grondslag
- Aansluiting bij bond of koepel
- Accommodatie en complex
- Kantine
- Internet

3. Leden en activiteiten

- 3.1 Samenstelling ledenbestand
  - Leeftijd en geslacht
  - Etniciteit
  - Handicap of chronische aandoening
- 3.2 Ledenverloop en ledenwerving
- 3.3 Nevenactiviteiten
- 3.4 Maatschappelijke activiteiten

4. Bestuur en beleid

- 4.1 Samenstelling bestuur
  - Aantal leden
  - Leeftijd en zittingsduur
  - Geslacht
  - Etniciteit
- 4.2 Grootste zorgen
- 4.3 Beleidsvoering

Beleidsplannen
Prioriteiten
Informatiebronnen

5. Kader

- 5.1 Vrijwilligers
- 5.2 Vergoedingen en salarissen
- 5.3 Opleiding
- 5.4 Professionalisering
- 5.5 Arbeidsomstandigheden

6. Externe contacten, adviezen en ondersteuning

- 6.1 Dienstverlening
  - Verenigingsondersteuning
- 6.2 Samenwerking
  - Sportstimulering

7. Financiën

- 7.1 Eigen bijdragen sporters
  - Contributies
  - Bijkomende kosten
- 7.2 Subsidies
- 7.3 Financiële positie
  - Algemene beoordeling
  - Inkomsten en uitgaven
  - Balans
- 7.4 Introductie Euro

8. Sport en gezondheid

Sociale Hygiëne
Bestuursreglement
Hygiëncode

1. Inleiding

Monitor

In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd van de Verenigingsmonitor 2001. Vanaf 2000 wordt jaarlijks gerapporteerd over de stand van zaken en de ontwikkelingen in de Nederlandse sportvereniging. De basis voor deze rapportage wordt gevormd door gegevens die verzameld zijn met behulp van een zeer uitgebreide vragenlijst, die verspreid is onder de ruim 270 verenigingen van het NOC – NSF Verenigingspanel (voorheen Sportpanel). Dit panel staat model voor de bijna 30.000 sportverenigingen die Nederland telt.

De momentopname die hier wordt geboden, heeft betrekking op zeer uiteenlopende aspecten van het functioneren van verenigingen. Het betreft algemene kenmerken van die verenigingen, maar ook gegevens over de samenstelling van leden- en kaderbestanden, en informatie over financiële, organisatorische en beleidsmatige zaken. De monitor is afgenomen in de maanden mei en juni van 2001.

De periodieke consultaties van het verenigingsleven hebben een tweeledige functie. Enerzijds zijn zij van betekenis met het oog op de beleidsvorming en –analyse in de sportsector. Anderzijds kunnen zij een rol spelen bij de beoordeling van meer algemene beleidsmaatregelen, bijvoorbeeld van overheidswege, die de sector raken.

De informatie uit deze monitor kan van pas komen bij de voorbereiding en beoordeling van beleidsmaatregelen maar ook bij beleidsoverwegingen en –evaluaties. Door de jaarlijkse herhaling van de onderzoeksinspanningen en het gebruik van uniforme vragen en begrippen zullen longitudinale ontwikkelingen duidelijk in kaart kunnen worden gebracht. De grootste gemene delers kunnen gaan fungeren als kengetallen.

Panel

Om bij wijze van spreken à la minute een representatief deel van de sportsector te kunnen consulteren is in opdracht van NOC – NSF in 1998 een groot aantal lokale sportverenigingen benaderd en bereid gevonden om gedurende een langere periode met enige regelmaat schriftelijk en telefonisch gegevens te verstrekken. Die verenigingen vormen tezamen het NOC – NSF Verenigingspanel. Zij staan model voor de georganiseerde breedtesport in Nederland.

De omvang van het panel is gerelateerd aan de aard en het aantal kenmerken waarop

representativiteit wordt nagestreefd. Gekozen is voor een panel van 250 verenigingen. Dat is in principe ruim voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de ontwikkelingen en veranderingen in het verenigingsleven en de georganiseerde breedtesport. De resultaten kunnen zelfs nog worden gespecificeerd. De uitkomsten kunnen bijvoorbeeld worden gerelateerd aan specifieke kenmerken van de verenigingen (omvang, regio, gemeentegrootte, met en zonder accommodatie), het verenigingskader (functie, ervaring) en de verenigingsleden (leeftijd, geslacht, prestatie-recreatie). Vanwege de verscheidenheid aan disciplines en de in dat opzicht relatief beperkte omvang van het panel kunnen over de verschillende takken van sport geen generaliserende uitspraken worden gedaan. Via de betrokken clubs kunnen zowel kaderleden als sporters worden bereikt. In de afgelopen periode is daarvan verschillende malen gebruik gemaakt¹

Response en representativiteit

Bij de eerste formatie van het panel werden in totaal ruim 1200 sportverenigingen uit meer dan 40 gemeenten benaderd. Ruim een kwart van deze clubs stemde in met deelname aan het panel. In hoeverre deze zelfselectie door de verenigingen van invloed is op de representativiteit van het panel, is moeilijk vast te stellen. Er is echter geen enkele aanwijzing dat de bereidheid onder verenigingen om medewerking te verlenen aan deze onderzoeksactiviteiten samenhangt met de mate waarin men financiële of personele problemen ervaart.²

Uit het bestand van 335 bereidwillige sportclubs werd een selectie gemaakt van 300 verenigingen die op grond van tenminste vijf criteria min of meer representatief kan worden genoemd. De vijf criteria, die ook al eerder bij de selectieve benadering van de clubs een rol speelden, zijn:

- gemeentegrootte
- regio
- individuele, semi-individuele en teamsport
- binnen- en buitensport
- tak van sport

---

¹. Zo werden recentelijk in het kader van een onderzoek naar sportmedische zorg in de sportvereniging sport niet alleen verenigingsbestuurders, maar ook trainers, sporters en ouders van jeugdige sporters geënquêteerd.

². Zie ook Janssens, “...en sponsors zijn al net zo moeilijk te vinden als vrijwilligers”, *Enquête: De zorgen van sportclubs*, Arnhem, 1996. In dat onderzoek werd vastgesteld dat er een licht positief, maar niet significant, verband bestond tussen de financiële nood en de kaderproblemen van clubs enerzijds en hun bereidheid om medewerking te verlenen aan verder onderzoek anderzijds.

Bij de start werden in het panel dus 50 verenigingen meer opgenomen dan strikt noodzakelijk werd gevonden. Deze extra verenigingen werden toegevoegd om het panel op peil te kunnen houden wanneer verenigingen zouden afhaken - wat enkele tientallen verenigingen om uiteenlopende redenen inmiddels ook hebben gedaan - en om de eventuele non-response bij de verschillende peilingen of op specifieke items daarbinnen op te kunnen vangen. Deze marge bleek in eerste instantie ruim genoeg, maar bij de afname van de verenigingsmonitor 2000 uiteindelijk toch nog te gering. In het najaar van 2000 is het panel aangevuld met 46 sportverenigingen uit acht verschillende (nieuwe) gemeenten. De selectie van deze verenigingen heeft plaats gevonden op basis van de eerdere genoemde criteria.

Na verschillende herinneringsbrieven en -telefoontjes vulden uiteindelijk 212 verenigingen de monitor van 2001 in. Hoewel dat aantal opnieuw lager is dan beoogd, gaat het nog altijd om een heel behoorlijke steekproef op grond waarvan algemene uitspraken kunnen worden gedaan.

Uit nadere contacten met de verenigingen is gebleken dat de non-response vooral te wijten is aan factoren waarop weinig invloed kan worden uitgeoefend (zoals wisseling van contactpersonen, ziekte, afwezigheid, gebrek aan tijd en prioriteit) maar waarvan eveneens weinig invloed uitgaat op de resultaten.

Er zijn geen aanwijzingen dat de non-response tot vertekening van de resultaten heeft geleid. Een systematische vergelijking van de verenigingen (die wel en niet de monitor hebben ingevuld) aan de hand van eerder verzamelde gegevens heeft uitgewezen dat het in verschillende opzichten een doorsnee van de verenigingen betreft die verzuimd heeft de monitor te retourneren.

De ruim 200 verenigingen die informatie beschikbaar hebben gesteld in het kader van de verenigingsmonitor kunnen daardoor dan ook model staan voor alle sportverenigingen in Nederland. Hun representativiteit kan aan de hand van de eerder genoemde criteria worden geïllustreerd. Zie daarvoor ook het volgende hoofdstuk.

Wanneer in het vervolg van deze rapportage overigens wordt geschreven over 'de verenigingen', 'het panel', of 'de verenigingen van het panel' wordt bedoeld op de clubs die medewerking hebben verleend aan de verenigingsmonitor.

Waar in de tekst wordt aangegeven dat er sprake is van samenhang tussen bepaalde variabelen, gaat het in alle gevallen om significante verbanden, waarbij een betrouwbaarheidsmarge van 95% is gehanteerd.

Onderwerpen

De vragenlijsten die zijn uitgezet in 2000 en 2001 zijn grotendeels maar niet geheel vergelijkbaar. De monitor is namelijk opgebouwd uit drie typen vragen:

- vragen die jaarlijks terugkeren

- vragen die eens in de drie of vijf jaar terugkeren
- vragen die eenmalig worden gesteld

Omdat de lengte van de vragenlijst nu eenmaal beperkt dient te blijven en niet ieder onderwerp ook elk jaar terug hoeft te komen, blijven bepaalde thema's die in de vorige monitor wel werden aangeroerd in de huidige versie achterwege. De belangrijkste daarvan zijn de verhouding tussen het aantal recreatie- en prestatiesporters, het aantal topsporters, de sociaal-economische status van de leden, verzekeringen, kortingen op contributies, sportmedische voorzieningen en milieuzorg. Nieuwe onderwerpen zijn er echter ook. Zo kan worden gewezen op het opleidingsniveau van de trainers, de samenwerking met de gemeente bij sportstimulering, de maatschappelijke activiteiten van de verenigingen, de verenigingsondersteuning die zij krijgen en de voorbereiding op de invoering van de Euro.

Van moment naar trend

Aangezien dit de tweede keer is dat de monitor is uitgevoerd is de verleiding groot om de resultaten van beide peilingen naast elkaar te zetten en te vergelijken. Toch gebeurt dat hier niet. Er is sprake van twee momentopnamen kort na elkaar. Of eventuele verschillen duiden op bepaalde trends valt nog niet te zeggen. Daarvoor zijn meer meetpunten en een grotere tijdsinterval nodig. Pas op langere termijn tekenen ontwikkelingen zich duidelijk af. Bijvoorbeeld door schommelingen in de response, veranderingen in het verenigingsbestand en wisselingen van contactpersonen bij verenigingen (die de stand van zaken in de vereniging anders kunnen interpreteren en daarvan dan ook een ander beeld geven) kunnen fluctuaties in de beeldvorming ontstaan die eerder aan toeval moeten worden toegeschreven dan aan structurele veranderingen. Alleen door een vergelijking op de langere termijn kan worden vastgesteld of het inderdaad om structurele veranderingen gaat en niet om toevallig fluctuaties in de resultaten. In de toekomst zullen de resultaten van de monitor-studies regelmatig worden verrat in separaat verschijnende trendrapportages.

2. De verenigingen

Gemeente

De verenigingen die de monitor hebben ingevuld zijn afkomstig uit 48 gemeenten van zeer verschillende omvang.

Tabel 2.1 Verenigingen naar grootte van gemeente

	% van alle clubs in Nederland	% van clubs in panel	Aantal clubs In panel	
< 25.000 inwoners	50	50	105	
25.000 – 50.000 inwoners	20	20	43	
50.000 – 200.000 inwoners	24	23	49	
> 200.000 inwoners	6	7	15	
Totaal	100	100	212	

De categorisering die hier gekozen is, sluit aan bij de indeling die destijds is gehanteerd bij het onderzoek naar de zorgen van sportclubs. Uit de landelijke gegevens, zoals gepubliceerd door het CBS³, kan worden afgeleid dat de spreiding van de verenigingen naar grootte van de gemeente binnen het panel min of meer overeenkomt met het landelijke beeld.

Regio

Er is bij de selectie van verenigingen een zekere regionale spreiding nagestreefd. Verenigingen uit de volgende gemeenten hebben medewerking verleend aan de verenigingsmonitor:

---

3. De percentages in de eerste kolom van de tabel hierboven zijn het resultaat van een bewerking van cijfers uit de publicatie *Sportclubs en sportscholen 1990*, van het CBS (Den Haag, 1992).

- Albrandswaard
- Almelo
- Amsterdam
- Assen
- Borsele
- Boxmeer

- Buren
- Dalfsen
- De Marne
- Den Haag
- Denekamp
- Dongen

- Emmen

- Geldermalsen

- Gilze en Rijen
- Goes
- Grave
- Groningen
- Haaren
- Heemskerk
- Heerhugowaard
- Hilversum
- Hontenisse
- Leersum
- Leeuwarden
- Leidschendam
- Lemsterland
- Meerssen
- Mill en St. Hubert
- Nederweert
- Nootdorp
- Putten
- Ravenstein
- Rotterdam
- Sittard
- Strijen
- Tilburg
- Urk
- Utrecht
- Voerendaal
- Vught
- Warmond
- Westerveld
- Wijhe
- Woerden
- Zaltbommel
- Zeewolde
- Zelhem

Dit heeft geresulteerd in een behoorlijke regionale spreiding, al is het noorden en daarbinnen met name de provincie Groningen sterk oververtegenwoordigd.

Tabel 2.2 Regionale spreiding van verenigingen

	% van alle clubs in Nederland⁴	% van clubs in panel	aantal clubs in panel
Westen	35	30	63
Noorden	14	22	47
Oosten	21	19	41
Zuiden	29	29	61
Totaal	100	100	212

Individuele, semi-individuele en teamsport

Over de landelijke verdeling van het aantal verenigingen naar type sport (individueel, semi-individueel⁵ of teamsport) zijn geen CBS gegevens beschikbaar. Wanneer de samenstelling van het panel evenwel wordt vergeleken met de cijfers van

NOC★NSF⁶ kan echter worden afgeleid dat in dit opzicht de samenstelling van het panel de ideale situatie benadert.

Tabel 2.3 Soort sport: individueel, semi-individueel, teamsport

	% van alle clubs in Nederland	% van clubs in panel	aantal clubs in panel
Individueel	44	43	91
Semi-individueel	23	20	41
Teamsport	33	37	77
Totaal	100	100	209

4. Bewerking van cijfers uit CBS, *Sport in Nederland 1998*, Voorburg/Heerlen, 1998.

3. Semi-individuele sporten zijn sporten waarbij altijd een ander nodig is voor het volbrengen van het spel, zoals bij badminton waarbij de shuttle door een tegenstander in het spel wordt teruggebracht. Bij individuele sporten is niet altijd een ander nodig.

6. De percentages in de eerste kolom van de tabel hierna zijn het resultaat van een bewerking van cijfers uit de publicatie *Ledental NOC★NSF over 2000* (Arnhem, 2001).

Binnen- en buitensport

Uit de ledencijfers van NOC*NSF blijkt dat er meer verenigingen zijn die een buitensport aanbieden dan verenigingen die binnensport aanbieden.⁷ Ook in de selectie voor het panel komt dit naar voren. De verenigingen die sporten aanbieden die zowel binnen als buiten worden gespeeld zijn binnen het panel enigszins oververtegenwoordigd.

Tabel 2.4 Is het een binnen- of buitensport?

	% van alle clubs in Nederland	% van clubs in panel	Aantal clubs In panel
Buitensport	52	53	110
Binnensport	43	37	77
Beide	5	10	20
Totaal	100	100	207

Tak van sport

Uit de ledencijfers van NOC*NSF kan ook de ideale verdeling van clubs naar tak van sport worden afgelezen. Omdat er zeer veel verschillende disciplines zijn en veel takken van sport slechts op beperkte schaal worden beoefend kan het panel onmogelijk een getrouwe afspiegeling geven van de landelijke situatie. Toch zijn er maar weinig disciplines sterk onder- of oververtegenwoordigd in het panel. De volgende tabel laat zien hoe gevarieerd het panel van samenstelling is.

Tabel 2.5 Welke tak van sport wordt in de vereniging beoefend?

	aantal	%		aantal	%
Aangepast sporten	5	2	Korfbal	5	2
Atletiek	7	3	Motorsport	3	1
Badminton	4	2	Paardensport	7	3
Basketbal	6	3	Parachutespringen	1	1
Biljart	11	5	Pencak silat	1	1

---

7. De percentages in de eerste kolom van de tabel hierna zijn het resultaat van een bewerking van cijfers uit de publicatie *Ledental NOC*NSF over 2000* (Arnhem, 2001). De indeling in binnen-/buitensporten is gebaseerd op de voorlopige publicatie *Sporters in cijfers III* (NOC*NSF, Arnhem concept 2001). De aangepaste sporten zijn in die publicatie niet terug te vinden. In de tabel zijn deze ook buiten beschouwing gelaten.

Boksen	3	1	Omni-vereniging	3	1
Bowling/kegelen	4	2	Ouderensport	1	1
Bowls	2	1	Roeien	2	1
Bridge	9	4	Rugby	3	1
Dammen	2	1	Schaatsen	8	9
Darts	2	1	Schaken	3	1
Duiksport/ Onderwatersport	3	1	Schietsport	8	4
			Sjoelen	1	1
Fietsen/wielrennen	8	4	Taekwondo	2	1
Frisbee	1	1	Tafeltennis	6	3
Golf	5	2	Tennis	11	5
Gymnastiek	5	2	Triathlon	1	1
Handbal	5	2	Voetbal	30	14
Hockey	3	1	Volleybal	12	6
Jeu de boules	2	1	Wandelen	1	1
Judo	3	1	Watersport	5	2
Kaatsen	1	1	Zaalvoetbal	3	1
Klootschieten	2	1	Zwemmen	2	1
			Totaal	212	100

Onder de noemer omni-vereniging zijn hier alleen die verenigingen gebracht die zelf hebben aangegeven dat zij omni-vereniging of multi-sportvereniging zijn. Er zijn in het panel ook enkele verenigingen die twee sporten aanbieden. Deze zijn echter ingedeeld bij die discipline die naar hun eigen opvatting het belangrijkste is in de vereniging en waarvoor zij ook zijn aangesloten bij een landelijke bond. Onder de categorie aangepast sporten valt ook een omni-vereniging.

Omvang

De representativiteit van het panel is niet in alle opzichten optimaal. Met name waar het de omvang van de verenigingen betreft, zou een betere afspiegeling wenselijk zijn geweest. Hoewel er geen landelijke gegevens als referentiemateriaal beschikbaar zijn, is het aannemelijk dat de grotere verenigingen in het panel zijn oververtegenwoordigd, terwijl de middencategorie is ondervertegenwoordigd.

Het gemiddelde ledental van de verenigingen uit het panel (219) is hoe dan ook hoger dan op grond van de ledencijfers van NOC*NSF (155)⁸ verwacht zou mogen worden. Hiervoor is geen sluitende verklaring voorhanden, maar er kunnen wel plausibele redenen worden

---

8. Het gemiddelde is gebaseerd op een bewerking van de ledencijfers 2000. Een aantal bonden voor verenigingen die niet tot de reguliere sportverenigingen behoren, zoals de Kon. Ned. Bond voor Lichamelijke Opvoeding, de Ned. Studenten Sportstichting zijn buiten beschouwing gelaten om een vergelijking met het verenigingspanel mogelijk te maken.

aangevoerd voor enige variatie. Bij voorbeeld de verschillende momenten in het seizoen waarop de verenigingen hun leden registreren bij de bonden (bij aanvang van het seizoen), respectievelijk de verenigingsmonitor invullen (in het voorjaar; dat wil zeggen in veel gevallen aan het einde van het seizoen). Dat het aantal officieel (bij de bonden en NOC★NSF) geregistreerde leden wellicht lager is dan het werkelijke aantal - voor elk lid moet immers contributie worden afgedragen, ook voor niet sportende leden - is eveneens een mogelijkheid. Het is bekend dat verenigingen niet altijd correcte informatie doorgeven aan hun bond. Maar er kan geen enkele indicatie worden gegeven van de mate waarin dit gebeurt. Overigens blijft het gemiddelde ledental van de verenigingen uit het panel relatief hoog (197) wanneer de niet-sportende leden buiten beschouwing worden gelaten. Waarschijnlijk speelt hier uiteindelijk toch ook het toeval een belangrijke rol.

Tabel 2.6 Hoeveel leden heeft de vereniging in totaal?

	% van clubs in eerder onderzoek⁹	% van clubs in panel	aantal clubs in panel	
≤ 25 leden	13	11	24	
26-50 leden	14	14	30	
51-100 leden	19	17	35	
101-250 leden	28	30	63	
>251 leden	26	28	60	
Totaal	100	100	212	

De omvang van de vereniging kan een belangrijke verklarende variabele zijn voor gevonden verschillen. Om die reden worden verderop in dit rapport resultaten soms uitgesplitst naar verenigingen in drie categorieën: klein, middel en groot.

Daarbij wordt de driedeling uit de volgende tabel, waarin alle (sportende en niet-sportende) leden en donateurs zijn verwerkt, gehanteerd.

Tabel 2.7 Hoeveel leden en donateurs heeft de vereniging in totaal?

	aantal	%	
Klein (≤100)	84	40	
Middel (101-250)	64	30	
Groot (>250)	64	30	
Totaal	212	100	

Leeftijd

De verenigingen van het panel zijn van zeer verschillende leeftijd. De oudste vereniging, een handboogschutterij, stamt uit 1848. Ook sommige andere schutterijen/ schietverenigingen kennen al een lange traditie. Er zijn in het panel acht verenigingen van meer dan honderd jaar. Drie daarvan zijn schutterijen/schietverenigingen en drie schaatsverenigingen. De twee jongste verenigingen uit het panel zijn een fietsclub en paardensportvereniging. De jongste vereniging is in 2000 opgericht. De gemiddelde leeftijd van de verenigingen is 39 jaar. De volgende tabel geeft een totaaloverzicht.

Tabel 2.8 Hoe oud is de vereniging?

---

9. Zie Van Lindert, "Vrijwilligersbeleid in de sportvereniging", *eenmeting*, 's-Hertogenbosch, 2000. De hierin weergegeven verdeling van verenigingen naar ledental kwam overigens redelijk overeen met de verdeling uit het eerder gehouden onderzoek naar de zorgen van sportclubs.

	aantal	%	
> dan 75 jaar	16	8	
50-74 jaar	48	23	
25-49 jaar	71	34	
10-24 jaar	58	28	
1-9 jaar	17	8	
Totaal	210	100	

Levensbeschouwelijke grondslag

Het aantal clubs met een levensbeschouwelijke grondslag in het panel is relatief waarschijnlijk aan de lage kant. Door de oververtegenwoordiging van clubs uit de provincie Groningen is met name het aandeel van de katholieke clubs in het panel vermoedelijk wat kleiner dan op grond van de landelijke verhoudingen verwacht zou mogen worden.

Tabel 2.9 Heeft de club een levensbeschouwelijke grondslag?

	aantal	%	
Nee	194	91	
Ja, protestants-christelijk	8	4	
Ja, rooms-katholiek	9	4	
Ja, andere grondslag	1	1	
Totaal	212	100	

De club met een andere (dan protestants-christelijke of rooms-katholieke) levensbeschouwelijke grondslag heeft een Islamitische signatuur.

Aansluiting bij bond of koepel

De relatieve ondervertegenwoordiging van de rooms-katholieke clubs komt ook tot uitdrukking in een relatief beperkt aantal verenigingen dat is aangesloten bij een levensbeschouwelijke koepel. Landelijk gezien is 11% van alle verenigingen (behalve bij een reguliere bond ook) aangesloten bij de NKS, de NCSU of de NCS.¹⁰ Van deze levensbeschouwelijke koepelorganisaties is de katholieke verreweg het grootst. Niet alle lidverenigingen van de koepels delen de levensbeschouwelijke signatuur. In sommige gevallen is men ook indirect ,via een bond, aangesloten bij een koepel zonder dat men zich dat ten volle realiseert. Een zekere onder-rapportage kan hier niet geheel worden

8. Dit percentage is ontleend aan *Ledental NOC*NSF over 2000*, door Visser (Arnhem, 2001).

uitgesloten.

Tabel 2.10 Is de vereniging aangesloten bij een sportbond en/of sportkoepel?

	Aantal	%
Sportbond	171	81
Sportbond en sportkoepel	13	6
Niet aangesloten	26	12
Sportkoepel	2	1
Totaal	212	100

Hoeveel sportverenigingen er in Nederland zijn die niet aangesloten zijn bij een bond is overigens niet bekend. De verenigingen in het panel die niet aangesloten zijn, zijn doorgaans klein (10 tot 40 leden) en recreatief ingesteld. Het gaat daarbij om verschillende disciplines: volleybal, biljart, gymnastiek, voetbal, badminton, bridge en basketbal. Een aantal van deze verenigingen is wel aangesloten bij een zogenaamde ‘wilde bond’, een regionale organisatie van sportverenigingen. Een omni-vereniging en een zwemvereniging uit het panel zijn alleen bij een sportkoepel aangesloten.

Accommodatie en complex

Ongeveer de helft van alle clubs heeft de beschikking over een eigen accommodatie of sportcomplex. De term ‘eigen’ moet daarbij wel ruim worden geïnterpreteerd. Ook wanneer de voorzieningen waarvan de vereniging gebruik maakt niet in eigendom zijn van de vereniging, maar zij wel verantwoordelijk is voor het dagelijkse beheer en onderhoud ervan, is in de monitor sprake van een ‘eigen’ accommodatie of complex.

De categorie ‘min of meer’ in onderstaande tabel verwijst naar een situatie waarin een vereniging haar voorzieningen met een (of meer) andere club(s) deelt.

Tabel 2.11 Heeft de club een eigen sportaccommodatie of -complex?

	Aantal	%	
Ja	97	46	
Min of meer	20	9	
Nee	95	45	
Totaal	212	100	

Kantine

Van alle clubs met een eigen accommodatie of complex beschikt het merendeel tevens over

een kantine. Ook hier moet de term ‘eigen’ weer ruim worden geïnterpreteerd. Ook wanneer de kantine waarvan de vereniging gebruik maakt niet in eigendom is bij de vereniging, maar zij wel verantwoordelijk is voor de dagelijkse exploitatie ervan, diende de vraag bevestigend te worden beantwoord. Bij ‘min of meer’ gaat het opnieuw over het delen van voorzieningen met een of meer andere clubs.

Tabel 2.12 Beschikt de club over een eigen kantine?

	Aantal	%	
Ja	95	45	
Min of meer	13	6	
Nee	103	49	
Totaal	211	100	

Een kleine minderheid van de verenigingen die een ‘eigen’ kantine hebben, is ertoe overgegaan deze te verpachten.

Tabel 2.13 Heeft uw vereniging de kantine in eigen beheer of wordt zij door de club aan een ondernemer verpacht?

	Aantal	%	
Eigen beheer	92	88	
Verpacht	13	12	
Totaal	105	100	

Wanneer de informatie uit de tabellen 2.11 en 2.12 wordt gecombineerd en de categorieën ‘min of meer in eigendom en/of beheer’ worden gevoegd bij de categorieën ‘in eigendom en/of beheer’, blijkt dat bijna de helft van alle verenigingen zowel over een ‘eigen’ sportaccommodatie als over een ‘eigen’ kantine beschikt.

Tabel 2.14 Beschikt de club over eigen voorzieningen?

	aantal	%	
Sportaccommodatie en kantine	101	48	
Sportaccommodatie	15	7	
Kantine	8	4	
Geen van beide	87	41	
Totaal	211	100	

De buitensportverenigingen beschikken vaker over een eigen sportaccommodatie met kantine dan de binnensportverenigingen. Het zijn ook de grote verenigingen die over eigen

voorzieningen beschikken.

Internet

Een toenemend aantal verenigingen beschikt hedentendage ook over een virtuele ruimte in cyberspace.

Van alle verenigingen maakt inmiddels 59% gebruik van internet. Veel verenigingen die gebruik maken van internet hebben ook een eigen website. Van alle verenigingen beschikt 42% over een eigen website. In een aantal gevallen genieten verenigingen de gastvrijheid van anderen op het web. Er zitten bij die 42% namelijk ook wel homepages die deel uitmaken van bijvoorbeeld een lokale of regionale site. Van alle verenigingen is ook een ruim eenderde (37%) bereikbaar via e-mail. In een aantal van deze gevallen is geen sprake van een verenigings-account maar worden e-mail adressen van privé personen voor verenigingsdoeleinden benut.

3. Leden en activiteiten

3.1 Samenstelling ledenbestand

Leeftijd en geslacht

Zoals verwacht tellen de verenigingen relatief meer jongeren dan ouderen, meer mannen dan vrouwen en meer jongens dan meisjes. De verdeling tussen jeugdleden en volwassen leden in de gemiddelde vereniging is 37% om 63%. De man-vrouw verhouding is 65% om 35%. De gemiddelde achterban van de verenigingen (die hun ledenbestand hebben gespecificeerd) zag er in 2001 als volgt uit.

Tabel 3.1 Hoe is het leden bestand opgebouwd?

	aantal meisjes/vrouwen	Aantal jongens/mannen	totaal
12 jaar	15	27	42
13 -18 jaar	12	21	33
19 - 40 jaar	19	43	62
41 - 55 jaar	15	30	45
56 jaar	10	11	21
Totaal	71	132	203

De verdeling jeugdigen/volwassenen, mannen/vrouwen en jongens/meisjes binnen de verenigingen van het panel spoort met de verdeling naar leeftijd en geslacht die kan worden afgelezen uit de ledencijfers van NOC*NSF.

Etniciteit

Ongeveer de helft van de verenigingen uit het panel heeft allochtone leden. Het aantal allochtone leden in deze verenigingen varieert van 1 tot 300.

Er zijn vijf verenigingen met meer dan 20% allochtone leden. Dit zijn twee voetbalclubs, een zwemvereniging, een taekwondo-vereniging en een club waar pencak silat wordt beoefend. Grotere verenigingen hebben relatief vaker allochtone leden dan kleinere clubs. Hetzelfde geldt voor team-sporten en semi-individuele takken van sporten. Ook daar treft men relatief vaker allochtone sporters aan dan bij de individuele disciplines.

Zoals te verwachten is, bestaat er een samenhang tussen de omvang van de gemeente waar de verenigingen zijn gevestigd en het percentage allochtone leden binnen die verenigingen. Verenigingen in grotere gemeenten hebben een hoger percentage allochtone leden.

Overigens kunnen de gegevens met betrekking tot het aantal allochtone sporters in verenigingsverband niet zondermeer als maatgevend worden beschouwd voor de landelijke situatie. De spreiding van allochtonen over de verschillende gemeenten en takken van sport is allerminst gelijkmatig. Het panel, in dit opzicht aselekt van samenstelling, is te beperkt van omvang om de effecten van grootstedelijke, regionale en sportspecifieke

concentratietendensen te neutraliseren. De gegevens over het aantal allochtonen dat sport bij de verenigingen van het panel kunnen pas op langere termijn tot echt interessante inzichten leiden. Door de presentatie van cijfers over meer jaren kunnen meer algemene trends namelijk wel worden opgespoord of geïllustreerd.

Tabel 3.2 Percentage allochtone leden binnen een vereniging

	aantal	%	
0%	105	51	
0,1-2%	46	22	
2,1-5%	24	12	
5,1-10%	16	8	
10,1-20%	9	5	
> 20%	5	2	
Totaal	205	100	

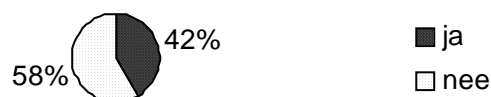
Volgens de hier gehanteerde (officiële) definitie zijn allochtonen *mensen die zijn geboren in Turkije, Marokko, Suriname, Nederlandse Antillen, Aruba, voormalig Joegoslavië, de Molukken of in een van de landen in Midden- of Zuid-Amerika, Afrika of Azië (met uitzondering van Japan en het voormalig Nederlands Indië) of waarvan tenminste een van beide ouders in een van de genoemde landen is geboren.*

Handicap of chronische aandoening

Ruim 40% van alle sportverenigingen heeft een of meer gehandicapten en/of mensen met chronische aandoeningen in de gelederen. Er zijn 23 verenigingen (11%) met zowel gehandicapte sporters als sporters met een chronische aandoeningen. Bij de meeste clubs met gehandicapte leden gaat het om niet meer dan één, twee of drie sporters. Het aantal leden met een chronische aandoeningen per vereniging ligt hoger. Deze verenigingen (49) hebben gemiddeld 6 leden met chronische aandoeningen. Met name verenigingen met individuele of semi-individuele sporten (zwemmen, schietsport, jeu-de-boules, atletiek, schaken en taekwondo) hebben gehandicapte leden. De verenigingen met leden met chronische aandoeningen onderscheiden zich voor wat betreft type sport niet van de andere verenigingen. Sporters met chronische aandoeningen zijn actief in alle typen sporten.

Diagram 3.1

Zijn er leden met een handicap en/of chronische aandoening ?

Onder gehandicapten worden verstaan *mensen met een lichamelijke handicap (al dan niet rolstoelgebonden), een verstandelijke handicap, een zintuiglijke handicap (blind, slechtziend, doof en slechthorend)*. Bij chronische aandoeningen gaat het om *o.a. diabetes, epilepsie, astma en (ex-hartpatiënten)*.

3.2 Ledenverloop en ledenwerving

Bij 45% van de verenigingen kan een toename in het ledental worden geconstateerd, bij 35% een afname. Gemiddeld realiseerden de verenigingen een aanwas van vier leden. Er zijn geen significante verschillen geconstateerd in toe- of afname van het ledental bij de verschillende soorten sporten (individueel, semi-individueel of teamsport). Wel bestaat een samenhang met de omvang van de verenigingen. De toename is vooral bij de grote verenigingen te zien. Van alle verenigingen heeft 9% een ledenstop, 10% een wachtlijst. Dit komt met name voor in het Westen en het Zuiden van het land.

In het afgelopen jaar heeft 37% van alle verenigingen speciale activiteiten ontplooid om nieuwe leden te werven. Ruim de helft van deze verenigingen heeft zich daarbij op specifieke doelgroepen gericht. Sommige clubs hebben zich op meerdere doelgroepen gericht.

Tabel 3.3 Doelgroepen ledenwerving

	aantal	%
Jeugd	36	85
Gehandicapten	3	7
50-plussers	3	7

Er zijn door de verenigingen uiteenlopende activiteiten opgezet om nieuwe leden te trekken.

Tabel 3.4 Activiteiten ledenwerving

	aantal	%
Publiciteit/adverteren in kranten en weekbladen	22	22
Open dag/instuiven/promodag	18	18

Campagne op scholen/schoolsport/schooltoernooien	17	17	
Folders uitdelen	9	9	
(Introductie)cursussen	8	8	
Stand op een markt/braderie, Koninginnedag	6	6	
Toernooien	6	6	
Persoonlijke benadering	5	5	
Via de gemeente (sportpas)	4	4	
Demonstratie geven	2	2	
(jeugd)feestavond	2	2	
Affiche	1	1	
Speciaal beginnerstarief/eerste trainingen gratis	1	1	

3.3 Activiteiten

De meeste verenigingen (70%) organiseren naast het reguliere sportaanbod voor de leden ook andere activiteiten. De meeste verenigingen organiseren activiteiten voor de jeugdige leden.

Tabel 3.5 Voor welke specifieke categorieën leden worden aparte activiteiten georganiseerd?

	aantal	% antwoorden	% verenigingen
Kinderen (t/m 12 jaar)	96	21	69
Jeugd (13 t/m 18 jaar)	89	19	64
Senioren	87	19	62
Vrijwilligers	69	15	49
55-plussers	47	10	34
Ouders van jeugdleden	40	8	29
Andere categorieën	40	8	29
Totaal	468	100	

Andere categorieën leden die genoemd worden zijn: alle leden, bedrijven/sponsors/donateurs, gehandicapten.

Voor elke categorie leden worden andere activiteiten georganiseerd. Activiteiten die verenigingen organiseren voor de verschillende categorieën leden in volgorde van de frequentie waarin zij genoemd zijn:

- Kinderen (t/m 12 jaar): kamp/weekend, toernooien, sinterklaas, ouder-kind-toernooi, spel(mid)dag, bingo, uitstapje, discoavond/feest
- Jeugd (13 t/m 18 jaar): kamp/weekend, toernooien, disco/feest, jeugd dag/speldag, barbecue/gourmet/eten, ouder-kind-toernooi
- Senioren: toernooien, kaarten/klaverjassen/bridge, nieuwjaarsreceptie, bingo, feestavond, trainingskamp/sportkamp
- Vrijwilligers: vrijwilligersavond/feestavond/gezellige avond, etentje/barbecue, uitstapje, bingo/bowling/kaarten
- 55-plussers: kaarten/klaverjassen, bingo, nieuwjaarsreceptie, feestavond/gezellige avond, toernooi, kamp/weekendje uit

Ouders jeugdleden: ouderavond, ouder-kind-toernooi, toernooien, informatie-/thema-avond, familiedag

Het merendeel van de verenigingen heeft in het afgelopen jaar ook één of meer activiteiten georganiseerd waarbij eveneens niet-leden welkom waren.

Tabel 3.6 Hoe vaak zijn er het afgelopen jaar (seizoen) door de vereniging activiteiten georganiseerd waarbij deelname openstond voor niet-leden?

	aantal	%	
Niet	73	34	
1-2 keer	93	44	
3 keer of meer	46	22	
Totaal	212	100	

Het zijn met name de grote en de teamsportverenigingen die activiteiten organiseren voor niet-leden.

3.4 Maatschappelijke activiteiten

Binnen het verenigingspanel bieden zeer weinig verenigingen naast hun reguliere sportactiviteiten (trainingen, wedstrijden, competitie, lessen e.d.) nog andere diensten aan, zoals kinderopvang, naschoolse opvang, huiswerkbegeleiding. Slechts één vereniging biedt deze diensten aan. Vier verenigingen stellen hun faciliteiten voor dergelijke diensten ter beschikking.

De interesse om dergelijke andere activiteiten op te zetten, zo blijkt uit de onderstaande tabel, is eveneens beperkt.

Tabel 3.7 Heeft de vereniging plannen om naast de reguliere sportactiviteiten andere diensten zoals kinderopvang, naschoolse opvang en huiswerkbegeleiding aan te bieden.

	aantal	%
Ja	11	5
Nee	176	85
Weet niet	20	10
Totaal	207	100

Ongeveer 5% van de verenigingen heeft, naar eigen zeggen, plannen om maatschappelijke activiteiten aan te gaan bieden. Geëxtrapoleerd naar het totaal aantal sportverenigingen in Nederland zou dat betekenen dat ongeveer 1500 verenigingen plannen hebben voor dergelijke activiteiten naast het reguliere sportaanbod.¹¹

¹¹. Dit cijfer is gebaseerd op Ledental NOC*NSF over 2000, (Arnhem, 2001). Een aantal bonden voor verenigingen die niet tot de reguliere sportverenigingen behoren, zoals de Kon. Ned. Bond voor Lichamelijke Opvoeding, de Ned. Studenten Sportstichting zijn bij de berekening buiten beschouwing gelaten.

De verenigingen die nu al actief zijn in deze sfeer of plannen hebben om activiteiten of faciliteiten aan te gaan bieden zijn vooral grote verenigingen met een eigen accommodatie en kantine en zijn te vinden in gemeenten met meer dan 50.000 inwoners.

4. Bestuur en beleid

4.1 Samenstelling bestuur

Aantal leden

Bijna tweederde van alle verenigingen heeft een bestuur met vijf, zes of zeven leden. Het gemiddelde verenigingsbestuur telt zes leden, maar omdat vaak statutair bepaald is dat er een oneven aantal bestuursleden moet zijn, komt het vaker voor dat verenigingsbesturen vijf of zeven leden tellen. In het panel is één vereniging zonder bestuursleden. Dat is een recreanten zaalvoetbalclubje van 14 personen.

Tabel 4.1 Uit hoeveel leden bestaat het bestuur?

	Aantal	%
0	1	1
1	2	1
2	3	1
3	17	8
4	18	9
5	58	28
6	26	12
7	50	24
8	18	9
9	12	6
10	5	2
Totaal	210	100

Leeftijd en zittingsduur

Ruim driekwart van alle verenigingsbestuurders is van middelbare leeftijd (36 tot en met 55 jaar). Slechts vijf procent behoort tot de jongere generatie. De gemiddelde verenigingsbestuurder is 48 jaar oud.

Er zijn in het panel zeven verenigingen waar de gemiddelde leeftijd van de bestuurders boven de 65 jaar ligt. Dat zijn twee bowls-verenigingen, een biljartclub, een kegelclub, een bridgeclub, een jeu de boules vereniging en een vereniging voor ouderensport.

De huidige generatie bestuursleden draagt gemiddeld al bijna 7 jaar bestuursverantwoordelijkheid.

Tabel 4.2 Gemiddelde leeftijd binnen een bestuur

	Aantal	%
24-35 jaar	10	5
36-45 jaar	80	39
46-55 jaar	83	40
56-65 jaar	26	13
> 65 jaar	7	3
Totaal	206	100

Geslacht

Driekwart van de bestuursleden van verenigingen is van het mannelijk geslacht. Het gemiddelde bestuur telt 4,4 mannen en 1,5 vrouwen.

Uit de verdeling van mannen en vrouwen over de verschillende bestuursfuncties blijkt dat mannen onevenredig vaak de voorzittershamer hanteren en dat de bestuurlijke portefeuilles op het vlak van onderhoud en beheer ook bijna uitsluitend aan mannen voorbehouden lijken te zijn. Vrouwen daarentegen bekleden (relatief) vaker secretariaatsfuncties en zijn algemeen bestuurslid. In totaal hebben vier personen een dubbele functie (twee mannen en twee vrouwen), deze zijn in de verdeling van de functies over de geslachten ook twee keer meegeteld.

Tabel 4.3 Welke bestuursfuncties vervullen mannen en vrouwen?

bestuursfuncties		Man	vrouw	Totaal
Voorzitter	aantal	178	20	198
	kolom %	20	7	16
	rij %	90	10	100
Vice-voorzitter	aantal	18	4	22
	kolom %	2	1	2
	rij %	82	18	100
Secretaris	aantal	129	75	204
	kolom %	14	25	17
	rij %	63	37	100
Penningmeester	aantal	158	45	203
	kolom %	18	15	17
	rij %	78	22	100
Commissie- Vertegenwoordiger	aantal	26	10	36
	kolom %	3	3	3
	rij %	72	28	100
Clubblad	aantal	3	3	6
	kolom %	0	1	0,5
	rij %	50	50	100
Algemeen Bestuurslid	aantal	193	89	282
	kolom %	21	29	23

	rij %	68	32	100
	aantal	35	8	43
Technisch leider/ Technische zaken	kolom %	4	3	4
	rij %	81	19	100
	aantal	20	8	28
Afdelings- Vertegenwoordiger	kolom %	2	3	2
	rij %	71	29	100,0
	aantal	31	10	41
Jeugdleider/ Coördinator	kolom %	3	3	3
	rij %	76	24	100
	aantal	23	7	30
Pr-functionaris/ (en sponsoring)	Kolom %	3	2	2
	rij %	77	23	100
	aantal	44	14	58
Wedstrijdleider/ Wedstrijdsecretaris	kolom %	5	5	5
	rij %	76	24	100
	aantal	5	3	8
Ledenadministratie	kolom %	1	1	1
	rij %	63	37	100
	aantal	6	1	7
Competitieleider	kolom %	1	0	0,5
	rij %	86	14	100
	aantal	9	1	10
Onderhoud/ materiaal	kolom %	1	0	1
	rij %	90	10	100
	aantal	9	3	12
Kantine	kolom %	1	1	1
	rij %	75	25	100
	aantal	11	2	13
Beheer complex/ Kantine	kolom %	1	1	1
	rij %	85	15	100
	aantal	3	3	6
Overige functies	kolom %	0	1	0,5
	rij %	50	50	100
Totaal	aantal	901	306	1207

Etniciteit

Niet meer dan één procent van alle bestuursleden heeft een allochtone achtergrond. Binnen het panel zijn deze te vinden in zeven verenigingen. Deze verenigingen zijn actief in voetbal, schaatsen, badminton, taekwondo, watersport en pencak silat.

De betrokken taekwondo en pencak silat verenigingen hebben beide vier allochtone bestuursleden. Zij beschikken respectievelijk over 9% en 56% allochtone leden.

De andere zes clubs hebben één of hooguit twee allochtonen in bestuursfuncties.

4.2 Grootste zorgen

Onder de noemer bestuur en beleid is in de monitor aan de verenigingen gevraagd wat hun grootste knelpunten of zorgen zijn. Iets meer dan 80% van alle verenigingen heeft een of meer knelpunten genoemd (171). De overige hebben niets ingevuld (35) of hebben expliciet aangeven geen problemen te hebben (6).

Tabel 4.4 Kunt u aangeven wat op dit moment voor uw vereniging de drie grootste knelpunten zijn?

	Knelpunt 1		knelpunt 2		knelpunt 3	
	n=171	%	n=136	%	n=83	%
Leden		33		21		20
Financiën		9		10		8
Accommodatie		13		22		16
Kader		39		37		42
Overige		5		9		13

Het betreft hier een vraag met open antwoordmogelijkheden. De gegeven antwoorden zijn achteraf onder een van de categorieën uit de tabel gebracht.

Onder de categorie 'leden' vallen bijvoorbeeld knelpunten op het vlak van: *behoud, werving, motivatie, betrokkenheid, doorstroming, vergrijzing, gebrek aan jeugdleden*.

De categorie 'financiën' heeft bijvoorbeeld betrekking op: *hoge huurprijzen, begroting sluitend houden, geringe subsidie, contributie niet willen verhogen en sponsoring*.

De categorie 'accommodatie' verwijst naar problemen met betrekking tot *uitbreiding, nieuwe accommodatie, onderhoud, kwaliteit voorzieningen en ruimtegebrek*.

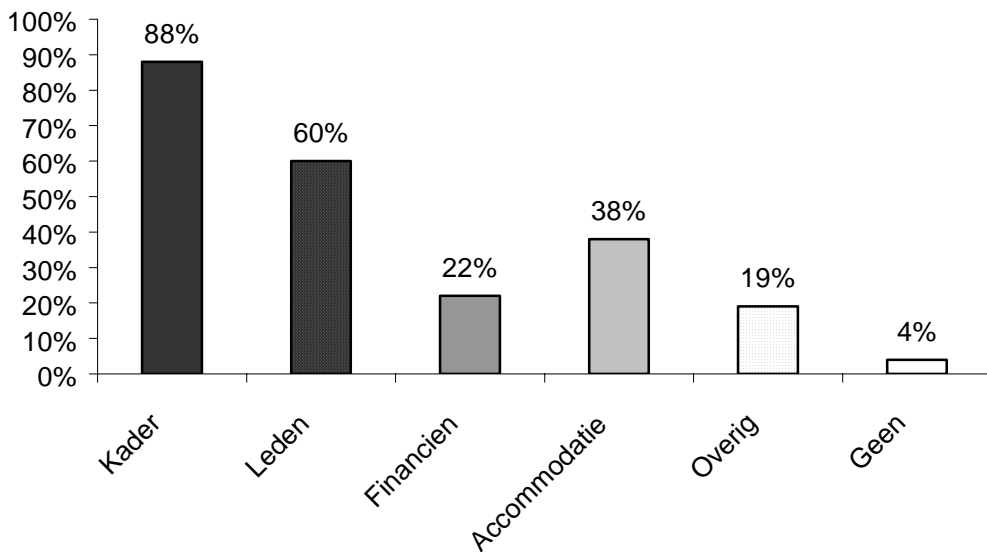
De categorie 'kader' spreekt voor zich. Daarbij gaat het vooral om *het tekort aan kader, trainers, jeugdbegeleiding, bestuursleden, scheidsrechters, vrijwilligers*. Maar ook om *problemen rond de opleiding van het kader*.

In de restcategorie 'overig' zijn uiteenlopende andersoortige knelpunten genoemd zoals: *communicatie, beleid uitvoeren, realiseren beheersvorm, contact met gemeente, veiligheid en milieu-eisen*.

Van alle 173 verenigingen die de vraag beantwoord hebben, heeft bijna 90% de kaderproblematiek als een van de grootste zorgen genoemd. Andere problemen geven gemiddeld genomen veel minder kopzorgen.

Diagram 4.1

Grootste knelpunten

4.3 Beleidsvoering

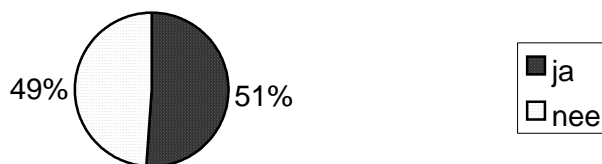
Beleidsplannen

Om na te gaan in hoeverre er op verenigingsniveau beleidsmatig wordt gewerkt, is geïnformeerd naar de aanwezigheid van beleidsplannen.

Ongeveer de helft van alle verenigingen beschikt over beleidsplannen.

Diagram 4.2

Heeft de vereniging haar voornemens, doelstellingen m.b.t. het functioneren van de vereniging op papier gezet?

Grote verenigingen hebben vaker, en ook over meer verschillende onderwerpen, beleidsplannen gemaakt dan kleine verenigingen. Ook is er een positief verband tussen de mate waarin verenigingen advies en ondersteuning van buitenaf hebben gehad (zie ook hoofdstuk 6) en de mate waarin zij beleidsplannen hebben geformuleerd.

Uit de volgende tabel kan worden afgeleid op welke onderwerpen de beleidsaandacht van de verenigingen zich zoal richt.

Tabel 4.5 Op welke onderwerpen hebben deze voornemens, doelstellingen of plannen betrekking?

	aantal	% antwoorden	% verenigingen
Ledenwerving en/of ledenbehoud	62	13	59
Vrijwilligers/verenigingskader	59	12	56
Jeugd	54	11	51
Sporttechnische zaken	53	11	50
Financiën	43	9	41
Activiteitsaanbod	43	9	41
Communicatie/p.r.	42	9	40
Accommodatie	36	8	34
Competitie	30	6	28
Deskundigheidsbevordering	25	5	24
Sportmedische zaken	11	2	10
Specifieke doelgroepen	6	1	6
Andere onderwerpen	14	3	13
Totaal	478	100	

De verenigingen konden op deze vraag meerdere antwoorden geven. Gemiddeld hebben de verenigingen vier tot vijf onderwerpen genoemd.

De kolom ‘aantal’ geeft aan hoeveel verenigingen die antwoordcategorie hebben aangekruist. De kolom ‘% antwoorden’ geeft weer in hoeveel procent van alle gevallen de verschillende antwoordcategorieën zijn aangekruist. Bijvoorbeeld, van alle antwoorden is 62 keer ledenwerving en/of ledenbehoud genoemd en dat is 13% van het totaal aantal aangekruiste categorieën. De kolom ‘% verenigingen’ geeft aan hoeveel procent van alle verenigingen (die beleidsplannen hebben, en deze vraag ook hebben beantwoord) de verschillende antwoordcategorieën hebben gekozen. Daaruit kan bijvoorbeeld worden afgelezen dat 59% van de verenigingen die voornemens, doelstellingen, plannen e.d. op papier hebben gezet (ook) over ledenwerving en/of ledenbehoud hebben geschreven. Dat in deze tabel de kolommen ‘aantal’ en ‘% verenigingen’ sterk op elkaar lijken komt omdat 106 verenigingen deze vraag hebben beantwoord.

Andere onderwerpen die zijn genoemd: sponsoring en algemeen beleid.

Prioriteiten

Een belangrijk onderwerp van discussie in veel verenigingen is de verdeling van (bestuurlijke) aandacht voor prestatieve en recreatieve sportbeoefening. Een kwart van alle verenigingsbesturen geeft duidelijk prioriteit aan recreatieve sportbeoefening. Het merendeel wil zich voor beide vormen inzetten.

Tabel 4.6 Welke prioriteiten stelt het bestuur ten aanzien van de sportbeoefening in de vereniging?

	aantal	%
Het bestuur wil zich vooral inzetten voor recreatieve sportbeoefening	56	27
Het bestuur wil zich zowel voor recreatieve als voor prestatieve sportbeoefening inzetten	152	72
Het bestuur wil zich vooral inzetten voor prestatieve sportbeoefening	3	1
Totaal	211	100

Informatiebronnen

Bij de beleidsvorming maken de verenigingsbesturen gebruik van allerlei informatie afkomstig uit verschillende bronnen. De bond, zo kan worden afgeleid uit de volgende tabel, is verreweg de belangrijkste leverancier van informatie. Negen van de tien clubs raadplegen de bond voor algemene zaken betreffende de verenigingsorganisatie. De gemeente volgt op ruime afstand. Daar weer na komen de koepelorganisaties.

Tabel 4.7 Welke informatiebronnen raadpleegt het bestuur?

	Aantal	% antwoorden	% verenigingen
Informatie van de bond	180	28	89
Informatie van de gemeente	120	19	59
Informatie van koepelorganisaties	104	16	51
Krant	61	9	30
Informatie van de provinciale sportraad	59	9	29
Vakbladen (van andere dan genoemde organisaties)	43	7	21
Informatie van de lokale sportraad of sportservice bureau	37	6	18
Anders	18	3	9
Internetsites (van andere dan genoemde organisaties)	17	3	8
Boeken en handboeken	5	1	3
Algemene tijdschriften	3	1	2
Totaal	647	100	

De koepelorganisaties zijn: NOC*NSF, NKS, NCSU en NCS.

De meestgenoemde vakbladen zijn: *Sportfacilities*, *SPORT*, *Bestuur & Management*. Andere informatiebronnen die worden genoemd zijn: andere verenigingen, de accountant en de

belastingdienst

De conventionele media (vakbladen en kranten) hebben binnen de sportsector nog altijd een groter bereik dan het internet. Van handboeken en algemene tijdschriften wordt door de clubs weinig gebruik gemaakt.

De bond wordt niet alleen het vaakst geraadpleegd, maar wordt ook als de belangrijkste bron van informatie aangewezen. Op ruime afstand volgen ook hier de gemeente en de koepelorganisaties.

Diagram 4.4 Welke van de geraadpleegde informatiebronnen zijn voor u vereniging in het afgelopen jaar (seizoen) de belangrijkste geweest?

5. Kader

5.1 Vrijwilligers

Sportverenigingen drijven op vrijwilligerswerk. De verenigingen in het panel beschikken gemiddeld over ruim 38 vrijwilligers.

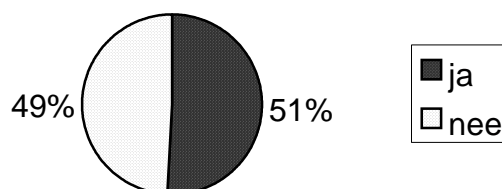
Tabel 5.1 gemiddeld aantal vrijwilligers naar grootte van de vereniging en soort sport

Gemiddeld aantal	
Vrijwilligers	
Klein	13
Middel	35
Groot	74
Individueel	37
Semi-individueel	24
Teamsport	49

In paragraaf 4.2 kwam scherp naar voren dat op verenigingsniveau de kaderproblematiek de grootste zorg is. Uit navraag blijkt dat de helft van alle verenigingen kampt met een tekort aan vrijwilligers.

Ook verenigingen die aangeven dat ze over voldoende vrijwilligers beschikken, zoeken voor bepaalde functies overigens nog naar vrijwilligers. Een kwart van alle verenigingen zoekt momenteel géén vrijwilligers.

Beschikt de vereniging momenteel over voldoende vrijwilligers?

Diagram 5.1

In de monitor zijn de begrippen vrijwilliger en vrijwilligerswerk als volgt afgebakend. *Vrijwilliger zijn mensen die in beginsel onbetaald en onverplicht een functie in de sport vervullen. Personen die van de vereniging een onkostenvergoeding ontvangen op basis van*

declaraties of een belastingvrije vrijwilligersvergoeding (van maximaal f1.470,00 belastingvrij per jaar) krijgen, worden ook tot de vrijwilligers gerekend. Taken waarvan het min of meer vanzelfsprekend is dat deze door de leden van de club worden verricht (rijden naar uitwedstrijden door ouders van jeugdleden bijvoorbeeld) of taken waaraan de leden zich niet of nauwelijks kunnen onttrekken (verplichte roulerende kantinediensten bijvoorbeeld) worden hier niet als vrijwilligerswerk beschouwd.

Verenigingen met een accommodatie en/of een kantine in eigendom en/of beheer hebben vaker een tekort aan vrijwilligers dan andere verenigingen. Ook bij grote verenigingen is er vaker een vrijwilligers tekort.

Er is geen duidelijke samenhang gevonden tussen gemeentegrootte en kaderproblematiek. Evenmin zijn er in dit opzicht significante regionale verschillen.

De grootste behoefte aan vrijwilligers ligt op het sport-technische en bestuurlijke vlak. Maar ook op andere terreinen zou men graag over meer vrijwilligers beschikken.

Tabel 5.1 Voor welke functies, taken en werkzaamheden worden vrijwilligers gezocht?

	aantal	% antwoorden	% verenigingen
Bestuur	86	16	55
Training/begeleiding/lesgeven	85	15	54
Organisatie evenementen/nevenactiviteiten	67	12	43
Arbitrage en jurering	59	11	38
Organisatie wedstrijden en toernooien	57	10	36
Bar/kantine diensten	52	9	33
Samenstelling clubblad	47	9	30
Beheer/onderhoud materiaal	47	9	30
Beheer/onderhoud/schoonmaak accommodatie	46	8	29
Andere functies/taken/werkzaamheden	7	1	5
Totaal	553	100	

Hoeveel vrijwilligers de verenigingen precies zoeken, is niet bekend. Wel kan worden aangegeven op hoeveel functiegebieden men handen tekort komt. Gemiddeld zoeken de clubs naar vrijwilligers voor twee tot drie functies. Grote verenigingen zoeken voor meer functies naar vrijwilligers dan kleine verenigingen. Van alle verenigingen met een accommodatie in eigendom en/of beheer zoekt 35% (ook) naar vrijwilligers voor het beheer/onderhoud/schoonmaak van die accommodatie. Van alle verenigingen met een eigen kantine zoekt 48% naar vrijwilligers voor bar/kantine diensten.

Tabel 5.2 Voor hoeveel functies worden vrijwilligers gezocht?

	aantal	%
0 functies	50	24
1-2 functies	54	26
3-4 functies	63	30
5-6 functies	25	12
≥ 7 functies	15	7

Totaal	207	100
--------	-----	-----

Een fractie van alle clubs heeft in het afgelopen jaar ervaren dat het makkelijker is geworden om vrijwilligers te werven. Een derde van alle clubs heeft ondervonden dat het moeilijker is geworden.

Verenigingen waar teamsporten worden beoefend, blijken meer moeite met de werving van vrijwilligers te hebben dan verenigingen waar (semi-)individuele sporten worden bedreven. Verenigingen die hebben aangegeven dat het moeilijker is geworden om vrijwilligers te werven, zoeken ook voor meer verschillende functies naar vrijwilligers.

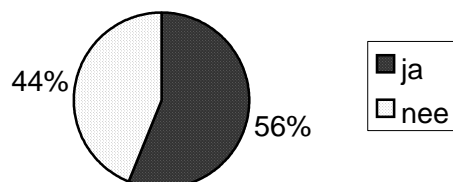
Tabel 5.3 Hoe makkelijk of hoe moeilijk was de werving van vrijwilligers het afgelopen jaar in vergelijking met het daaraan voorafgaande jaar (seizoen)?

	Aantal	%
Makkelijker	14	7
Gelijk gebleven	114	58
Moeilijker	70	35
Totaal	198	100

Zoals aan het begin van het hoofdstuk vermeld zijn er gemiddeld genomen ruim 38 vrijwilligers actief in een vereniging. Driekwart van deze vrijwilligers vervult terugkerende taken en vaste functies. Een kwart kan worden gekwalificeerd als zogenaamde 'oproepvrijwilliger'. Ongeveer de helft van alle verenigingen maakt gebruik van oproepvrijwilligers.

Diagram 5.2

Maakt uw club gebruik van 'oproepvrijwilligers'?

Het onderscheid tussen gewone en oproepvrijwilligers is in de monitor als volgt verduidelijkt. *In een sportvereniging kunnen verschillende soorten vrijwilligers actief zijn. Zo zijn er*

vrijwilligers die zich inzetten voor steeds terugkerende taken en vaste functies (commissieleden, bestuursleden, trainers, kantine medewerkers, enz.). Maar er zijn ook vrijwilligers die meer incidenteel voor de club actief zijn en die zich gedurende een korte periode inzetten voor een afgebakende taak. Deze zogenaamde 'oproepvrijwilligers' houden zich bijvoorbeeld bezig met de organisatie van het jaarlijkse clubfeest of de jaarlijkse opknopbeurt van het sportcomplex.

Er bestaat samenhang tussen de vrijwilligersbehoefte van verenigingen en de inzet van oproepvrijwilligers in het totale vrijwilligersbestand. Verenigingen die over voldoende vrijwilligers beschikken, maken relatief minder vaak gebruik van oproepvrijwilligers.

5.2 Vergoedingen en salarissen

Er worden door een aantal verenigingen ook vergoedingen en/of salarissen verstrekt aan medewerkers. In totaal komt bijna 49% van alle verenigingen op de een of andere wijze een of meer medewerkers financieel tegemoet. De rest van de verenigingen draait volledig op vrijwilligers die geen enkele vergoeding ontvangen.

Het gaat hierbij vooral om belastingvrije vrijwilligersvergoedingen (36%), salarissen (22%) en in mindere mate (17%) ook om vergoedingen van werkelijk gemaakte kosten (voor bijvoorbeeld kleding, schoeisel en gereden kilometers). In een beperkt aantal verenigingen worden ook gesubsidieerde arbeidskrachten ingezet (9%).

In de monitor zijn deze varianten als volgt toegelicht: Een belastingvrije vrijwilligersvergoeding is een vergoeding van maximaal f 1.470,00 of f 42,00 per week waarover geen sociale premies en belasting hoeven worden betaald en waarvoor ook geen bonnen hoeven worden ingeleverd. Over salaris worden ook loonbelasting en sociale premies afgedragen. Vergoeding van de werkelijk gemaakte onkosten wil zeggen dat de onkosten aantoonbaar zijn en dat de vergoeding (eventueel via het zogenaamde IB-47 formulier) wordt doorgegeven aan de belastingdienst. De vergoeding van postzegels, kopieën e.d. valt hier niet onder.

Het aantal medewerkers dat voor een vergoeding of salaris in aanmerking komt, verschilt sterk. Zo varieert bijvoorbeeld het aantal vrijwilligers met een belastingvrije vergoeding binnen een vereniging van 1 tot 42 personen.

Een kleine 4% van alle verenigingen maakt gebruik van al deze drie mogelijkheden om vergoedingen uit te keren. Bij 20% van de verenigingen worden twee regelingen gehanteerd en 25% van de verenigingen kent maar één soort vergoeding.

Er is een significant verband gevonden tussen het verstrekken van vergoedingen en het beschikken over voldoende vrijwilligers. Verenigingen die vergoedingen geven beschikken vaak over onvoldoende vrijwilligers. Bij de inzet van gesubsidieerde arbeidskrachten blijkt dat niet anders te zijn. Van de 18 verenigingen die gebruikmaken van gesubsidieerde arbeidskrachten beschikken er 12 over onvoldoende vrijwilligers. Deze aantallen zijn echter te klein om van een significant verband te spreken. Algemene uitspraken kunnen daarop dan ook niet worden gebaseerd.

Ook het aantal gesubsidieerde arbeidskrachten per vereniging varieert overigens. Negen verenigingen hebben één gesubsidieerde arbeidskracht, drie verenigingen hebben er twee, weer drie andere hebben er drie en twee verenigingen hebben er vijf.

Tabel 5.4 Hoeveel personen bij uw vereniging hebben voor hun activiteiten een bepaalde financiële vergoeding gekregen het afgelopen jaar (seizoen)?

	aantal verenigingen	Gemiddeld aantal personen
Belastingvrije vrijwilligersvergoeding	72	8,5
Salaris	44	3,1
Vergoeding van werkelijk gemaakte kosten	33	6,4

De belangrijkste taken die worden vergoed zijn de sporttechnisch taken. Voor alle soorten vergoedingen geldt dat de verenigingen zij meestal geven voor de verrichting van sporttechnische taken. Slechts incidenteel wordt ook voor de uitoefening van andere dan sporttechnische taken een salaris geboden. De belastingvrije vrijwilligersvergoeding wordt ook nog gegeven voor onderhoud, schoonmaak en toezicht. Terwijl voor bestuurlijke en organisatorische taken vaak (alleen) de werkelijk gemaakte onkosten worden vergoed.

Tabel 5.5 Taken waarvoor de vergoeding is gegeven

	belastingvrije vrijwilligers- vergoeding % verenigingen	Salaris % verenigingen	Vergoeding gemaakte onkosten % verenigingen
Bestuurlijk, management, organisatorische taken	15	2	39
Sporttechnische taken	78	91	70
Administratieve taken	4	5	21
Onderhoud, schoonmaak, toezicht	35	16	15
Kantine	22	9	9

5.4 Opleiding

In bijna drie kwart van de verenigingen waren in het afgelopen jaar (seizoen) trainers actief. Vooral kleine verenigingen beschikken minder vaak over trainers.

De verenigingen waar het afgelopen jaar trainers actief waren, beschikken gemiddeld over bijna 9 trainers per vereniging. In totaal waren er bij 146 verenigingen 1294 trainers actief. Hoe groter de vereniging des te meer trainers er zijn. Eén grote zwemvereniging heeft in totaal 85 trainers (met en zonder voltooide sport- of trainersopleiding) aan het bad staan.

Tabel 5.6 Wat is de hoogste sport- of trainersopleidingen die deze trainers hebben voltooid?

	Aantal	%	Aantal	%
--	--------	---	--------	---

	verenigingen	verenigingen	Trainers	trainers
ALO	23	16	38	3
CIOS	23	16	41	3
Bondsopleiding niveau C	38	27	121	10
Bondsopleiding niveau B	52	36	109	9
Bondsopleiding niveau A	58	41	165	14
Andere opleidingen	49	34	237	20
Geen sport- of trainingsopleiding	71	50	497	41

De andere opleidingen die voltooid zijn, zijn voornamelijk bondsopleidingen die niet te rangschikken zijn naar niveau A,B of C zoals opleidingen voor jeugdspelleider, assistent-trainer, enzovoort. Een paar trainers hebben een buitenlandse sportopleiding.

Bijna 60% van de trainers die in verenigingen actief zijn heeft een sport- of trainersopleiding voltooid. Er zijn 15 verenigingen (10%) waar het sporttechnisch kader geen voltooide sportopleiding heeft. Dit zijn met name recreatieve verenigingen.

Deze gegevens met betrekking tot het opleidingsniveau van de trainers moeten overigens met de nodige voorzichtigheid worden gewaardeerd en geïnterpreteerd. Het is mogelijk dat de rapportage op dit punt minder nauwkeurig is. Het zijn namelijk de contactpersonen (bestuursleden) van de verenigingen geweest die hebben aangegeven over welke kwalificatie het sporttechnisch kader beschikt. Het is mede gelet op de tamelijk ondoorzichtige opleidings- en kwalificatiestructuur in de sportsector goed voorstelbaar dat daarbij fouten zijn gemaakt.

5.4 Professionalisering

Om de behoefte aan en houding tegenover verschillende vormen van professionalisering te onderzoeken is aan de contactpersonen van de verenigingen gevraagd op welke terreinen zij het meest gebaat zouden zijn bij de inzet van een professionele kracht. De letterlijke vraag: *Stel dat u over voldoende middelen beschikt om een professionele kracht in te schakelen ten behoeve van de vereniging. Dat kan een verenigingsmanager zijn die binnen de vereniging actief is, een verenigingsondersteuner die vanuit een andere organisatie diensten aan de vereniging verleent, maar er kan ook sprake zijn van het uitbesteden van bepaalde taken aan een organisatie buiten de vereniging. Met welke taken zou uw vereniging deze dan bij voorkeur belasten?*

Tabel 5.7 Op welke van de onderstaande taakgebieden zou uw vereniging momenteel (professionele) ondersteuning goed kunnen gebruiken?

	aantal	% antwoorden	% verenigingen
Werving sponsors/adverteerders	73	14	61
Werving/selectie vrijwilligers	51	10	43

Ledenwerving	44	8	37
Opstellen beleidsplannen	38	7	32
Begeleiding/ondersteuning vrijwilligers	38	7	32
Sporttechnische cursussen	30	6	25
Beheer en onderhoud accommodatie	30	6	25
Contacten met gemeente	30	6	25
Organiseren van financiële acties	27	5	23
Contacten met de pers /p.r.	26	5	22
Organiseren van wedstrijden/toernooien	26	5	22
Beheer en organisatie kantine	25	5	21
Juridische zaken	24	5	20
Ledenadministratie	23	4	19
Financiële administratie	22	4	18
Opstellen begrotingen/jaarrekeningen	18	3	15
Andere taakgebieden	12	2	11
Totaal	538	100	

Bijna 60% van alle verenigingen heeft behoefte aan professionele ondersteuning. Daarbij is geen samenhang gevonden met het soort sport. Er is wel een samenhang met de grootte van de verenigingen. Kleine en middelgrote verenigingen hebben minder behoefte aan professionele ondersteuning dan grote verenigingen. Er is ook samenhang met het aantal organisaties/instaties waar de vereniging gebruik van heeft gemaakt voor advies/ondersteuning (zie hoofdstuk 6). Naarmate verenigingen op meer terreinen behoefte hebben aan professionele ondersteuning, hebben zij in het afgelopen jaar gebruik gemaakt van de diensten van meer (verschillende) organisaties. Ook bestaat er een samenhang met de vrijwilligersproblematiek. Verenigingen die over voldoende vrijwilligers beschikken, hebben minder vaak behoefte aan professionele ondersteuning. Verenigingen die aangeven dat het moeilijker is geworden om vrijwilligers te werven, noemen meer taakgebieden waarop zij ondersteuning kunnen gebruiken.

Het aantal gebieden waarop verenigingen ondersteuning kunnen gebruiken varieert sterk. Als verenigingen aangeven dat zij behoefte hebben aan professionele ondersteuning, betreft dat gemiddeld ruim vier verschillende taakgebieden.

De verenigingen vinden over het algemeen dat de ondersteuning plaats moet vinden door een verenigingsondersteuner. Op vrijwel alle taakgebieden scoort de verenigingsondersteuner hoger dan de andere ondersteuningsvormen.

Tabel 5.8 Op welke manier moet de ondersteuning plaatsvinden?

	Verenigings- manager aantal	Verenings- ondersteuning aantal	Uitbesteden aantal
Werving sponsors/adverteerders	19	34	10
Werving/selectie vrijwilligers	17	26	4
Ledenwerving	12	28	2
Opstellen beleidsplannen	12	25	2
Begeleiding/ondersteuning vrijwilligers	14	22	1
Sporttechnische cursussen	4	10	10
Beheer en onderhoud accommodatie	10	13	8
Contacten met gemeente	14	10	2

Organiseren van financiële acties	10	11	1
Contacten met de pers /p.r.	9	12	1
Organiseren van wedstrijden/toernooien	7	13	3
Beheer en organisatie kantine	10	11	3
Juridische zaken	9	7	6
Ledenadministratie	6	10	6
Financiële administratie	5	8	8
Opstellen begrotingen/jaarrekeningen	5	8	4

De verenigingen willen weinig uitbesteden aan een organisatie buiten de vereniging. Sporttechnische cursussen is het enige taakgebied waar uitbesteding aan de orde is. Bij taakgebieden zoals beheer en onderhoud accommodatie c.q. kantine, contacten met gemeenten en het organiseren van financiële acties ontstaat geen eenduidig beeld over hoe de ondersteuning plaats zou moeten vinden.

5.5 Arbeidsomstandigheden

Vanaf november 1999 is er een vernieuwde versie van de Arbowet. Het doel van de Arbowet is het garanderen van een acceptabel niveau van veiligheid en gezondheid voor werknemers. Goede arbeidsomstandigheden zijn voor iedereen van groot belang. Ook in vrijwilligersorganisaties is men daarom verplicht een arbobeleid te voeren.

Tabel 5.9 Zijn er binnen uw verenigingen maatregelen getroffen voor het veilig en gezond verrichten van (vrijwilligers)werk?

	aantal	%
Ja	51	25
Nee	157	75
Totaal	208	100

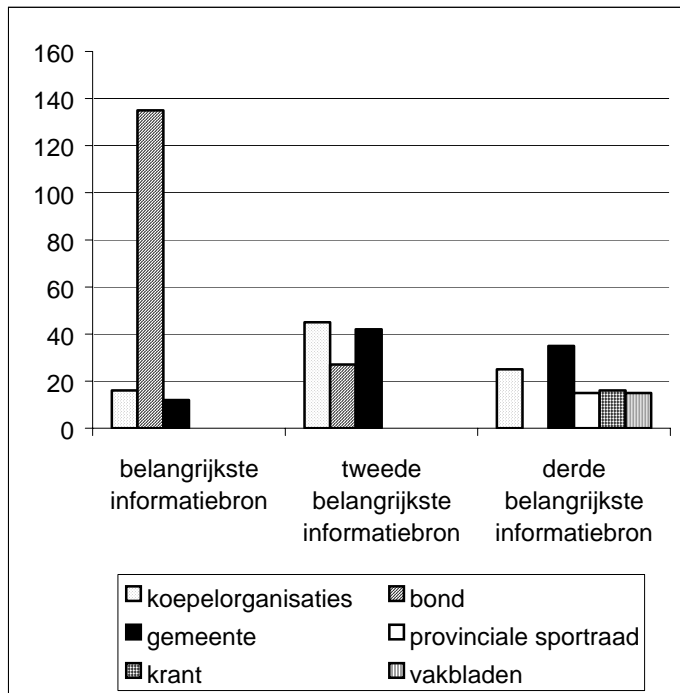
Een kwart van de verenigingen heeft maatregelen getroffen voor het veilig en gezond werken. Dit zijn met name de grote verenigingen, de verenigingen die beschikken over een eigen sportaccommodatie en kantine en de verenigingen die over veel vrijwilligers beschikken. Dit hangt met elkaar samen. Het zijn ook de grote verenigingen die vaak beschikken over een eigen sportaccommodatie en kantine. Als een vereniging beschikt over een eigen complex zijn daar ook vaak meer vrijwilligers actief. De factoren die bepalen of er maatregelen getroffen zijn: het beschikken over een eigen accommodatie, het totaal aantal vrijwilligers, de grootte van de vereniging en de aanwezigheid van personen die een salaris ontvangen voor hun activiteiten binnen de vereniging. De belangrijkste factor is het beschikken over een eigen accommodatie en kantine.

De meeste verenigingen die iets hebben ondernomen in dit kader hebben risico's geïnventariseerd. Uit de antwoorden op de open vervolgvraag naar de maatregelen die zijn genomen, blijkt dat veilig en gezond werken ruim wordt opgevat. Er worden ook maatregelen genoemd die niet direct te maken hebben met het verbeteren van de arbeidsomstandigheden, zoals bijvoorbeeld het volgen van opleidingen sociale hygiëne, het afsluiten van een ongevallenverzekering en het aanstellen van een vrijwilligerscoördinator. Verondersteld moet worden dat uiteindelijk toch minder dan een kwart van de verenigingen echt maatregelen heeft getroffen voor het veilig en gezond verrichten van (vrijwilligers)werk. Niet meer dan 31 verenigingen (dat wil zeggen 65% van de clubs die in dit kader iets hebben ondernomen en

ongeveer 15% van alle clubs uit het panel) hebben een risico-inventarisatie verricht (c.q. laten verrichten).

Tabel 5.10 Wat heeft uw vereniging in het kader van veilig en gezond werken ondernomen?

	Aantal	% antwoorden	% verenigingen
De risico's zijn geïnventariseerd	31	48	65

Er is iemand aangesteld die verantwoordelijk is voor de werkomstandigheden	13	20	27
Er zijn voorzorgsmaatregelen getroffen	14	22	29
Andere maatregelen	6	9	13
Totaal	64	100	

6. Externe contacten, adviezen en ondersteuning

6.1 Dienstverlening

Verenigingen onderhouden relaties met tal van andere organisaties en instanties. Voor advies en ondersteuning kunnen verenigingen bij diverse organisaties en instanties terecht. Bijna tweederde van de verenigingen (63%) heeft in het afgelopen jaar gebruik gemaakt van een of meer vormen van advies en ondersteuning. Het aantal verschillende instanties waarvan gebruik wordt gemaakt, varieert van één tot acht per vereniging. Het meest blijken de verenigingen voor advies en ondersteuning aan te kloppen bij de bond en de gemeente. Gelet op de eerder gepresenteerde bevindingen met betrekking tot de informatiebronnen die door de verenigingen worden geraadpleegd, is dat weinig verrassend. Opmerkelijker is het misschien dat privé-persoon ook hoog scoren.

Tabel 6.1 Heeft uw vereniging het afgelopen jaar (seizoen) gebruik gemaakt van externe adviezen/ondersteuning door onderstaande organisaties/instanties?

	aantal	% antwoorden	% verenigingen
Sportbond	92	29	69
Gemeente	60	20	45
Privé-persoon	51	16	38
Sportkoepels	35	11	26
Provinciale sportraad	30	10	23
Lokale sportraad/sportservice	18	6	14
Overige organisaties	12	4	9
Sportmedisch adviescentrum	11	4	8
Adviesbureaus	3	1	2
Lokaal sportloket	2	1	2
Totaal	314	100	

De verenigingen blijken bovendien het meest tevreden over de dienstverlening door privé-persoon. Over de gemeente is men minder tevreden en ook over de adviezen en ondersteuning van bondswege is men niet altijd te spreken.

Het aantal beoordelingen van overige organisaties, sportmedisch adviescentra, adviesbureaus, en lokale sportloketten is te gering om meer algemene conclusies aan te verbinden.

Tabel 6.2 Was u tevreden over de dienstverlening?

	positief %	neutraal %	negatief %
Sportbond	56	38	6
Gemeente	51	37	12
Privé-persoon	94	6	0
Sportkoepels	59	41	0
Provinciale sportraad	73	27	0
Lokale sportraad/sportservice	56	44	0
Overige organisaties	67	33	0

Sportmedische adviescentra	82	9	9
Adviesbureaus	100		0
Lokaal sportloket	50	50	0

Verenigingsondersteuning

In totaal hebben 34 verenigingen (16%) in het afgelopen jaar gebruik gemaakt van verenigingsondersteuning. De toelichting in de vragenlijst luidde: *er is sprake van verenigingsondersteuning als een functionaris (bijv. van de bond, gemeente, koepel of provinciale sportraad) de vereniging een of meer keren bezoekt om knelpunten te helpen oplossen.*

De verenigingen die het afgelopen jaar gebruik hebben gemaakt van verenigingsondersteuning hebben bij de vraag over verschillende vormen van professionalisering (zie paragraaf 5.4) een relatief sterke voorkeur uitgesproken voor deze variant van professionalisering.

6.2 Samenwerking

Verenigingen werken ook samen met andere organisaties. Van alle verenigingen heeft 80% het afgelopen jaar (seizoen) samengewerkt met één of meer organisaties/instanties. De gemeente is de belangrijkste samenwerkingspartner voor de verenigingen, gevolgd door de sportbonden en andere verenigingen. De verenigingen die samenwerken, werken gemiddeld met twee organisaties samen. Het aantal organisaties waarmee men samenwerkt varieert van één tot zes per vereniging.

Tabel 6.3 Met welke organisaties/instanties heeft uw vereniging het afgelopen jaar (seizoen) samengewerkt?

	aantal	% antwoorden	% verenigingen
Gemeente	107	28	63
Sportbond	73	19	43
Andere vereniging	71	19	42
School	25	7	15
Lokale sportservice/sportraad	22	6	13
Andere instantie	22	6	13
(Sport)fysiotherapeut	21	6	12
Provinciale sportservice/sportraad	18	5	11
Commerciële dienstverlener	12	3	7
Buurthuis	7	2	4
Sportmedisch adviescentrum	3	1	2
GGD	3	1	2
Totaal	384	100	

Bij andere instanties worden met name een aantal stichtingen genoemd en een paar keer de provincie.

Hieronder worden de onderwerpen opgesomd waarop de samenwerking met de verschillende organisaties en instanties betrekking had. De onderwerpen die door de verenigingen het meest zijn genoemd staan bovenaan.

Gemeente

- Nieuwbouw accommodatie/aanleg velden en banen
- Onderhoud/verbetering van terreinen/accommodatie
- Organisatie van toernooien/activiteiten
- Subsidie
- Huur van zalen/velden
- Vergunningen
- Privatisering
- Sportoverleg
- Breedtesportimpuls

Sportbond

- Competitie/wedstrijden/toernooien
- Algemeen
- Informatie
- Opleiding/cursussen
- Accommodatie vernieuwing
- Organisatie (activiteiten)
- Licenties

Andere verenigingen

- Toernooien/wedstrijden/competitie
- Gebruikers sportpark/zustervereniging
- Uitwisseling van leden, materiaal en informatie
- Gezamenlijke activiteiten
- Fusie
- Gezamenlijke acties naar de gemeente
- Beschikbaar stellen accommodatie
- Beheer kantine
- Planning van activiteiten

School

- Schoolsport
- Ledenwerving
- Toernooien
- Beschikbaar stellen accommodatie/materiaal
- Buitenschoolse activiteiten

Lokale sportservice/sportraad

- (Nieuwe) accommodatie
- Schoolsport
- Vertegenwoordiging tegenover de gemeente
- Toernooien/activiteiten
- Informatie-uitwisseling

Andere instantie

- Organisatie evenement
- Accommodatie uitbreiding

- Legionellaproblematiek
- Medische voorzieningen tijdens evenementen
- Problemen oplossen met de gemeente
- Cursus geven

(Sport)fysiotherapeut

- Blessure(behandeling)
- Begeleiding sporters
- Advies

Provinciale sportservices/sportraad

- Opstellen beleidsplan
- Contracten betaalde krachten
- Onkostenvergoeding vervoer/vrijwilligers
- Ledenwerving
- Verenigingsondersteuning

Commerciële dienstverlener

- Verzekeringen
- Jaarrekening, jaarverslag
- Sponsoring
- Loonadministratie

Buurthuis

- Accommodatie
- Onderhoud
- Project
- Deelname 'markt'

Sportmedisch adviescentrum

- Begeleiding/advies
- Keuring
- Sportblessures

GGD

- Hygiëne
- Keuringen

Uit de diversiteit aan onderwerpen blijkt dat het begrip samenwerking door de verenigingsbestuurders breed is opgevat.

Sportstimulering

Bijna eenderde van de vereniging is betrokken bij sportstimuleringsprojecten van de gemeente.

Tabel 6.4 Is de vereniging betrokken bij sportstimuleringsprojecten van de gemeente?

	aantal	%
Ja	62	30
Nee	146	70
Totaal	208	100

Met name verenigingen in het westen en het noorden van het land hebben te maken met sportstimulering. Verenigingen in grotere gemeenten hebben zijn vaker betrokken bij dergelijke projecten.

Er lijkt een samenhang te bestaan met de gemeentelijke beleidsinspanningen in het kader van de Breedtesportimpuls. Omdat in de eerste jaren van deze rijkssubsidieregeling uitsluitend de grotere gemeenten hierop een beroep konden doen, is het echter nog niet helemaal duidelijk of de grotere betrokkenheid van de verenigingen bij lokale sportstimuleringsactiviteiten (mede) kan worden toegeschreven aan de invloed van de Breedtesportimpuls, dan wel dat er vooral een samenhang bestaat met het inwonertal van de gemeente. Feit is echter dat verenigingen in gemeenten waar in 1999 en 2000 breedtesport-subsidies zijn toegekend vaker betrokken zijn bij lokale sportstimuleringsprojecten.

In de acht gemeenten die de beschikking hebben gekregen over BSI-middelen waren 22 van de 58 (38%) verenigingen betrokken bij sportstimuleringsactiviteiten. Bij de overige veertig gemeenten waren dat er 40 van 150 (27%).

7. Financiën

7.1 Eigen bijdragen sporters

Contributies

Hoewel lang niet alle verenigingen de contributiebijdragen op dezelfde wijze differentiëren, kunnen de volgende (op hele guldens afgeronde) bedragen beschouwd worden als de gemiddelde verenigingscontributies voor een heel jaar.

- Jeugdleden (< 12 jaar) f120,-
- Jeugdleden (12 -18 jaar) f143,-
- Seniorleden (19 - 55 jaar) f207,-

Veel verenigingen hebben in hun contributieregeling nog verdere verfijningen aangebracht. Het is bij voetbalclubs bijvoorbeeld niet ongebruikelijk om voor kinderen en jongeren in de leeftijdscategorieën A, B, C, D, E en F evenzoveel verschillende tarieven te hanteren. Sporters boven de 18 jaar betalen bij de meeste verenigingen wel hetzelfde. Slechts 16% van de verenigingen maakt een onderscheid voor senioren ouder dan 55 jaar en senioren van 19 tot 55 jaar. De gemiddelde contributie voor de categorie ouder dan 55 jaar bedraagt bij deze verenigingen f177,- terwijl die voor senioren van 19 tot 55 jaar bij dezelfde verenigingen op f228,- uitkomt.

Er bestaat een flinke spreiding in de hoogte van de contributies, met name onder de senioren. De hoogst genoemde contributies voor jeugdleden bedragen f390,- (tot 12 jaar) respectievelijk f410,- (12 tot en met 18 jaar). In de senioren categorie bedraagt de maximale contributie zelfs f1.399,-.

De hoogste contributies worden geheven bij golf, maar ook in een aantal vechtsporten zoals taekwondo en boksen worden relatief hoge contributies in rekening gebracht. In het westen van het land liggen de contributies voor jeugdleden hoger dan in de andere regio's. In het westen betalen jeugdleden gemiddeld zo'n f40,- meer contributie dan elders.

Bijkomende kosten

In een aantal gevallen komen er voor de individuele leden van verenigingen boven op de contributie nog andere kosten. Bij 58% van de verenigingen is dat het geval. Of en hoeveel er aan extra kosten in rekening worden gebracht is vooral afhankelijk van de tak van sport en de individuele voorkeuren van de betrokken sporters. Bij de teamsporten worden vaker extra kosten in rekening gebracht dan bij de andere type sporten. Zowel bij verenigingen die een hoge contributie vragen als bij verenigingen die een lage contributie rekenen kunnen er aanvullende kosten zijn. Maar er bestaat wel een samenhang tussen de contributie van de seniorleden en het totaal aan kosten dat boven op de contributie betaald moet worden. Naarmate men meer contributie afdraagt, betaalt men ook meer extra kosten. Uit de volgende tabel kan worden afgelezen dat vooral entreekosten bovenop de contributie worden gelegd. Bij 41% van alle verenigingen die bijkomende kosten in rekening brengen, gaat het om entreekosten. Afgezet naar het totale panel betekent dit dat bijna een kwart van alle clubs (41% van 58%) entreekosten berekent.

Tabel 7.1 Welke andere kosten betalen de leden aan de vereniging boven op de contributie per jaar?

	aantal	% antwoorden	% verenigingen
Entreekosten	49	24	41
Competitiebijdragen	38	19	31
Bondscontributies	31	15	26
Wedstrijdlicenties	30	15	25
Lesgelden	18	9	15
Andere kosten	36	18	30
Totaal	202	100	

Het gaat bij deze extra kosten om *kosten die niet via de contributiebijdrage worden verrekend*, maar *de aanschaf van sportkleding en –materialen e.d.* is hier *buiten beschouwing* gebleven.

Voor zover er door verenigingen extra kosten in rekening worden gebracht, bedragen deze op jaarbasis minimaal f2,00 en maximaal f2.545,-, terwijl het gemiddelde f156,- bedraagt. Gespecificeerd naar de verschillende categorieën belopen de gemiddelde extra kosten:

- Entreekosten f117,-
- Wedstrijdlicenties f94,-
- Bondscontributies f41,-
- Competitiebijdragen f75,-
- Lesgelden f110,-
- Andere kosten f120,-

7.2 Subsidies

De helft van alle verenigingen ontvangt subsidie. De belangrijkste instantie die subsidies verleent aan de verenigingen is de gemeente. In totaal geven niet meer dan vijf verenigingen aan dat zijn van een andere instantie subsidie te krijgen. Hierbij gaat het bepaalde stichtingen en om een bank. Een twintigtal verenigingen ontvangt verschillende subsidies. Het kan zijn dat een instantie (meestal de gemeente) meerdere subsidies verleent (voor verschillende activiteiten) of dat de verenigingen van meerdere instanties subsidie ontvangen. De belangrijkste categorie sporters waarvoor subsidie wordt verleend is de jeugd. Daarnaast worden ook instellingssubsidies verstrekt en ontvangen verenigingen soms ook subsidies voor bijzondere activiteiten.

7.3 Financiële positie

Algemene beoordeling

Het gros van de verenigingen beschouwt de eigen financiële positie als ‘redelijk’ of zelfs ‘gezond’. Een kleine minderheid van alle clubs beschrijft de situatie als ‘minder gezond’ of ‘zorgwekkend’. Daarbij is geen samenhang gevonden met de gemeentegrootte, het al dan niet beschikken over een eigen accommodatie of kantine of de soort sport die beoefend wordt. Wel zijn er regionale verschillen gevonden. Verenigingen uit het Noorden van het land zijn relatief minder positief gestemd over hun financiële positie. Er zijn ook verschillen tussen verenigingen die het afgelopen jaar gebruik hebben gemaakt van verenigingsondersteuning en de verenigingen die dat niet hebben gedaan. De verenigingen die minder positief zijn over hun financiële situatie, hebben vaker verenigingsondersteuning genoten.

Tabel 7.2 Hoe beschrijft u de financiële positie van de vereniging?

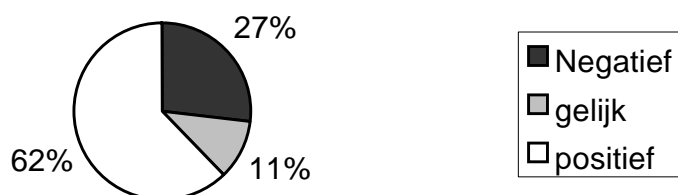
	Aantal	%
Zorgwekkend	5	2
Minder gezond	10	5
Redelijk	67	32
Gezond	104	50
Zeer gezond	22	11
Totaal	208	100

Inkomsten en uitgaven

Objectief gezien is de financiële situatie voor veel verenigingen wellicht toch minder gunstig dan uit deze door hen zelf gegeven kwalificaties kan worden afgeleid. Een minder rooskleurig beeld rijst op uit de resultatenrekeningen, die door 85% van de clubs uit het panel beschikbaar zijn gesteld. Daaruit blijkt namelijk dat een kwart van alle clubs een negatief saldo heeft op de resultatenrekening. Maar ook dat 30% van de verenigingen die hun financiële positie redelijk noemen het afgelopen jaar met een verlies heeft afgesloten en dat 36% van alle verenigingen die dat is overkomen de eigen financiële situatie toch als 'redelijk' omschrijft. De verenigingen met een negatief saldo op de laatste resultatenrekening hebben gemiddeld een verlies van circa f7955,- moeten incasseren.

Diagram 7.1

Hoe is het saldo van inkomsten - uitgaven?

Afgaande op de saldi van de verlies- en winstrekeningen bestaat er geen samenhang tussen de financiële positie van een vereniging, de omvang van haar leden- en donateursbestand, het soort sport, het al dan niet beschikken over eigen accommodatie of kantine. Evenmin kan een relatie worden aangetoond met de omvang van de gemeente of de regio waarin de vereniging is gevestigd.

De gemiddelde inkomsten en uitgaven van verenigingen in verschillende categorieën worden in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 7.3 Gemiddelde inkomsten en uitgaven naar grootte van vereniging en beschikking over eigen accommodatie

	zonder accommodatie		met accommodatie	
	inkomsten	uitgaven	inkomsten	uitgaven
Kleine verenigingen	11.620	11.054	15.519	14.180

Middelgrote verenigingen	40.800	38.788	74.980	70.124
Grote verenigingen	88.332	86.106	310.693	291.598

Op de volgende bladzijden worden meer specifieke gegevens gepresenteerd met betrekking tot de inkomsten en uitgaven van verenigingen in de verschillende categorieën. In de tabellen 7.4 en 7.5 worden de gemiddelde resultatenrekeningen van middelgrote verenigingen met en zonder eigen accommodatie en/of kantine gegeven. In de diagrammen 7.2 tot en met 7.9 worden de procentuele verdelingen van inkomsten uitgaven van grote en kleine verenigingen met en zonder eigen accommodatie gepresenteerd. Om de gemiddelden te kunnen berekenen uit de cijfers van een behoorlijk aantal clubs zijn hier de verenigingen die ‘min of meer’ een eigen accommodatie hebben, gevoegd bij de verenigingen die een accommodatie in eigendom en/of beheer hebben.

Bij de interpretatie van deze cijfers is een waarschuwing op zijn plaats. De gemiddelde bedragen mogen niet worden verabsoluteerd. In die zin dat er niet van kan worden uitgegaan dat de scores van alle verenigingen ook rond de gemiddelde waarden liggen. Daarvoor verschillen de verenigingen onderling te sterk en variëren ook de omstandigheden waaronder zij opereren te zeer.

Ter illustratie daarvan kan worden gewezen op de grote verschillen in de lokale lastendruk. Hoe groot die variatie is blijkt bijvoorbeeld uit de manier waarop gemeenten omgaan met verenigingen die eigenaar of gebruiker van onroerend goed zijn. Bijna de helft van alle verenigingen met een accommodatie en/of kantine in eigendom en/of beheer heeft in het afgelopen jaar niets hoeven te betalen aan Onroerende Zaak Belasting (OZB), terwijl de andere verenigingen een aanslag van gemiddeld f1.599,- hebben gekregen en deze onderling uiteenliepen van f48,- tot f8.920,-. Zie voor de spreiding ook bijlage 1. Er is geen samenhang gevonden tussen de hoogte van de OZB-aanslag en de regio of de omvang van de gemeente.

Tabel 7.4

Resultatenrekening

- gemiddelde vereniging
- met 100 tot 250 leden
- geen accommodatie in eigendom en/of beheer

Inkomsten

Bijdragen leden en donateurs	26.468
Kantine (netto baten)	969
Sponsoring en reclame	2.280
Subsidie	3.871
Financiële acties	2.693
Entreegelden toeschouwers	315
Rente	469
Diversen	422
Overige inkomsten	3.256
Totaal	40.743

Uitgaven

Huur accommodatie	14.169
Schoonmaak en onderhoud accommodatie	58
Gas, elektra en water (inclusief heffingen)	0
Lokale belastingen en heffingen (OZB, reiniging, e.d.)	36
Salarissen en vergoeding kader (trainers en verzorgers)	6.840
Opleidingen/cursussen kader	419
Bondsafdrachten	6.207
Sport- en spelmateriaal	1.257
Commissies (jeugdcommissie, technische commissie e.d.)	947
Clubblad	961
Organisatiekosten	1.331
Voorziening (groot onderhoud, jubileum e.d.)	668
Rente	12
Afschrijvingen	322
Diversen	2.830
Overige uitgaven	3.109
Totaal	39.166

Tabel 7.5

Resultatenrekening

- gemiddelde vereniging
- met 100 tot 250 leden
- met een accommodatie in eigendom en/of beheer

Inkomsten

Bijdragen leden en donateurs	21.435
Kantine (netto baten)	14.343
Sponsoring en reclame	4.906
Subsidie	3.543
Financiële acties	2.961
Entreegelden toeschouwers	547
Rente	1.355
Diversen	4.581
Overige inkomsten	21.344

Totaal 75.015

Uitgaven

Huur accommodatie	5.751
Schoonmaak en onderhoud accommodatie	5.494
Gas, elektra en water (inclusief heffingen)	4.877
Lokale belastingen en heffingen (OZB, reiniging, e.d.)	989
Salarissen en vergoeding kader (trainers en verzorgers)	6.455
Opleidingen/cursussen kader	536
Bondsafdrachten	6.344
Sport- en spelmateriaal	1.957
Commissies (jeugdcommissie, technische commissie e.d.)	1.711
Clubblad	1.643
Organisatiekosten	5.455
Voorziening (groot onderhoud, jubileum e.d.)	2.946
Rente	933
Afschrijvingen	9.065
Diversen	8.181
Overige uitgaven	7.638

Totaal 69.975

Tabel 7.6

Resultatenrekening

- gemiddelde vereniging
- met 100 tot 250 leden
- geen accommodatie in eigendom en/of beheer

Inkomsten	%	Uitgaven	%
Bijdragen leden en donateurs	65	Huur accommodatie	36
Kantine (netto baten)	2	Schoonmaak en onderhoud accommodatie	0
Sponsoring en reclame	6	Gas, elektra en water (inclusief heffingen)	0
Subsidie	9	Lokale belastingen en heffingen (OZB, reiniging, e.d.)	0
Financiële acties	7	Salarissen en vergoeding kader (trainers en verzorgers)	17
Entreegelden toeschouwers	1	Opleidingen/cursussen kader	1
Rente	1	Bondsafdrachten	16
Diversen	1	Sport- en spelmateriaal	3
Overige inkomsten	8	Commissies (jeugdcommissie, technische commissie e.d.)	2
		Clubblad	2
		Organisatiekosten	3
		Voorziening (groot onderhoud, jubileum e.d.)	2
		Rente	0
		Afschrijvingen	1
		Diverse uitgaven	7
		Overige uitgaven	8

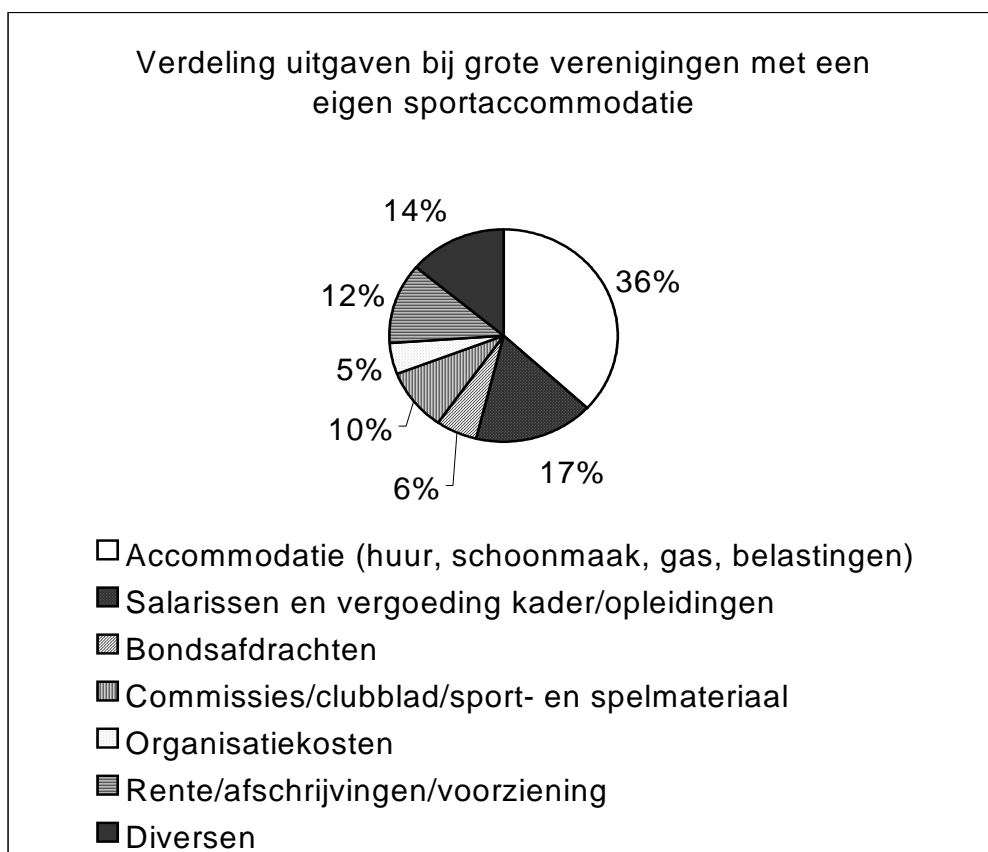
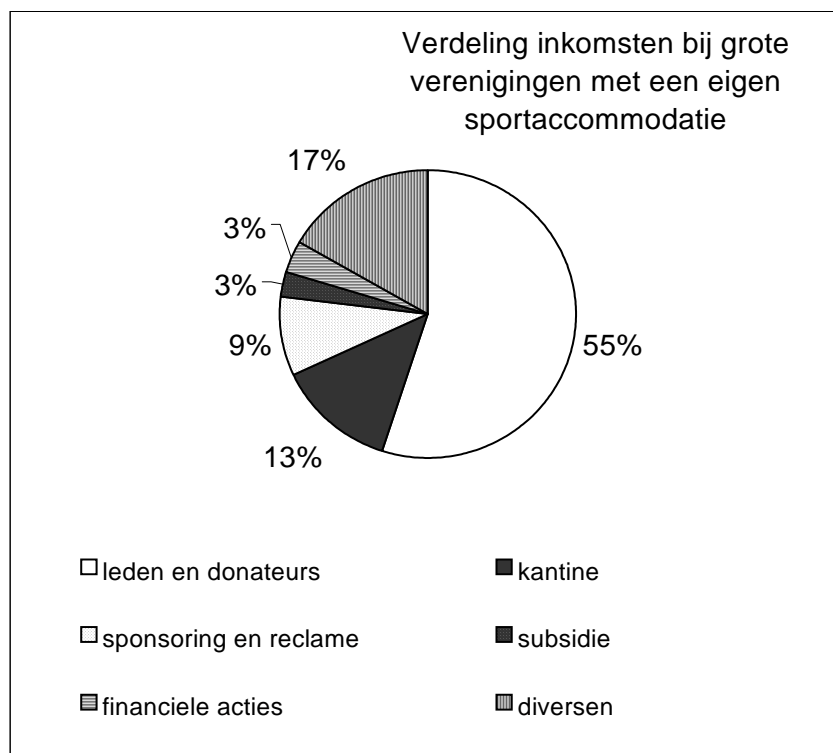

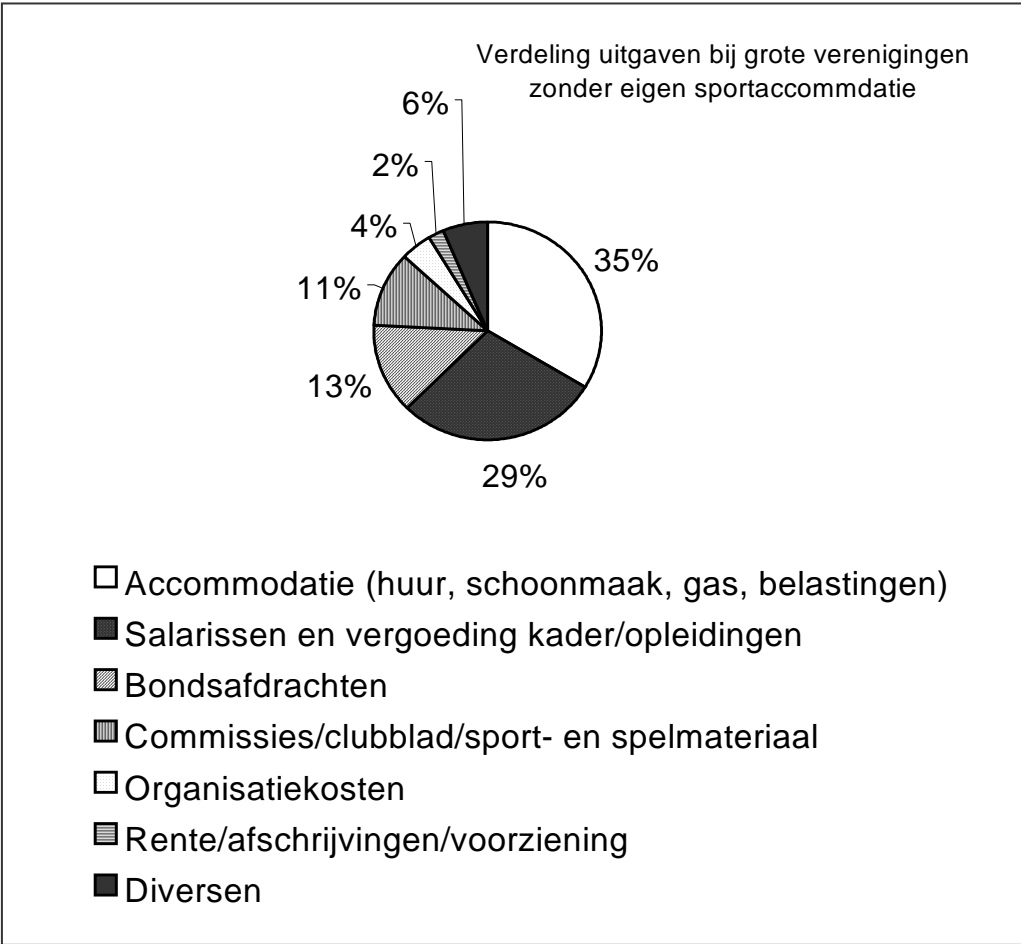
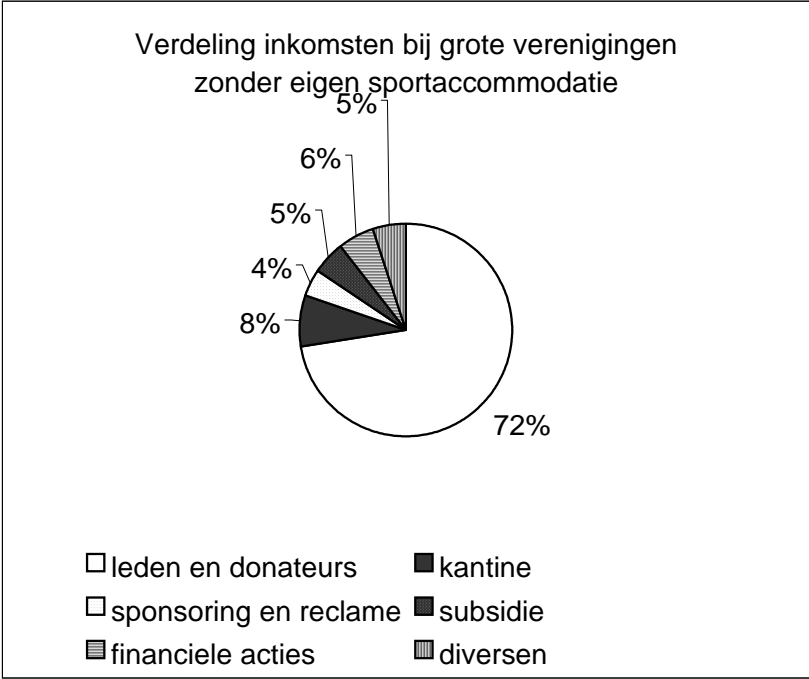
Tabel 7.7**Resultatenrekening**

- gemiddelde vereniging
- met 100 tot 250 leden
- met een accommodatie in eigendom en/of beheer

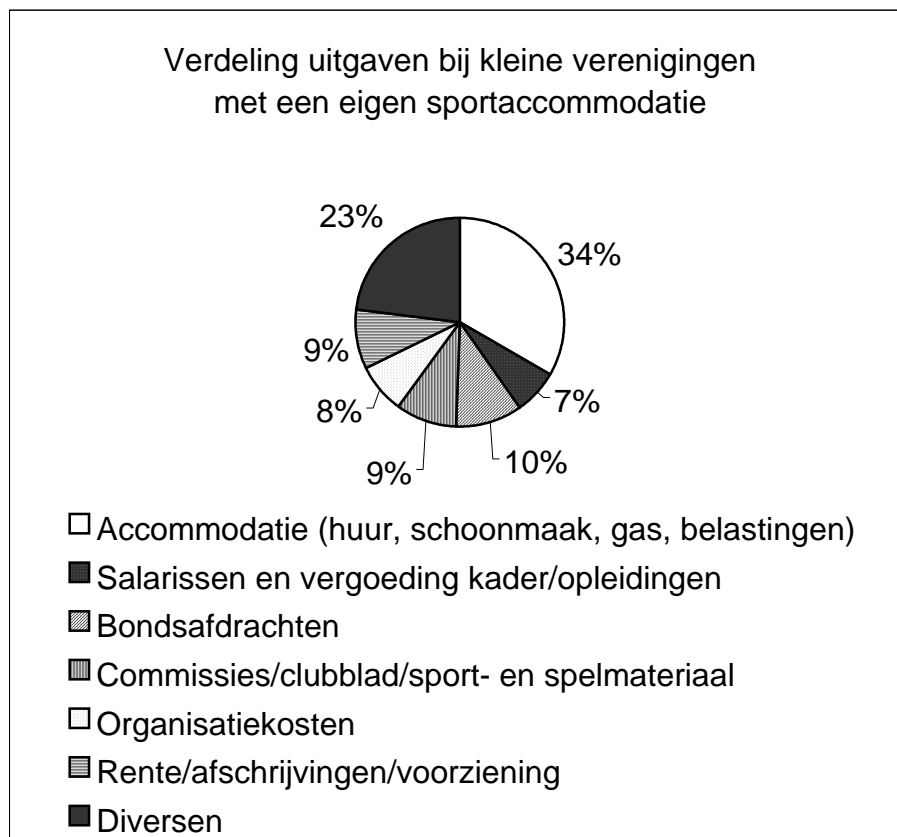
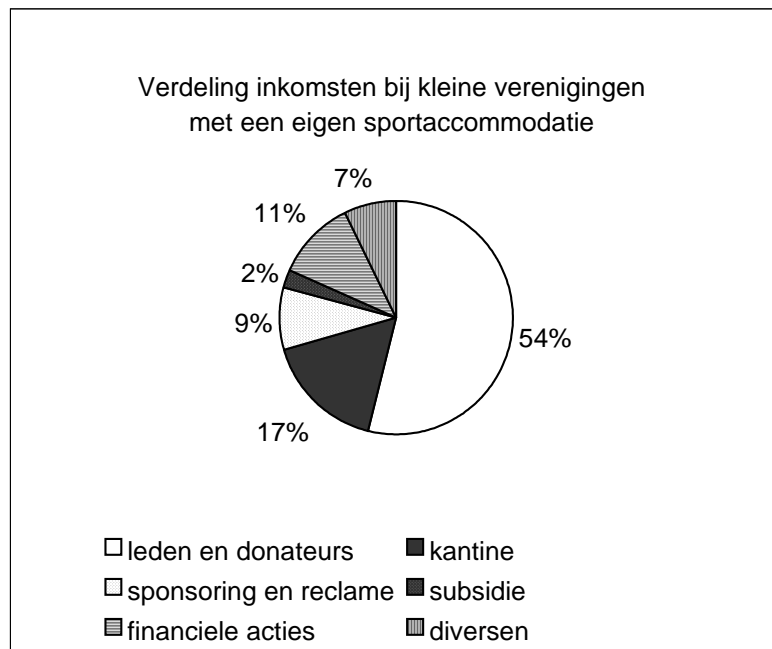
Inkomsten	%	Uitgaven	%
Bijdragen leden en donateurs	29	Huur accommodatie	8
Kantine (netto baten)	19	Schoonmaak en onderhoud accommodatie	8
Sponsoring en reclame	7	Gas, elektra en water (inclusief heffingen)	7
Subsidie	5	Lokale belastingen en heffingen (OZB, reiniging, e.d.)	1
Financiële acties	4	Salarissen en vergoeding kader (trainers en verzorgers)	9
Entreegelden toeschouwers	1	Opleidingen/cursussen kader	1
Rente	2	Bondsafdrachten	9
Diversen	6	Sport- en spelmateriaal	3
Overige inkomsten	28	Commissies (jeugdcommissie, technische commissie e.d.)	2
		Clubblad	2
		Organisatiekosten	8
		Voorziening (groot onderhoud, jubileum e.d.)	4
		Rente	1
		Afschrijvingen	13
		Diverse uitgaven	12
		Overige uitgaven	11

Diagram 7.2 – 7.5

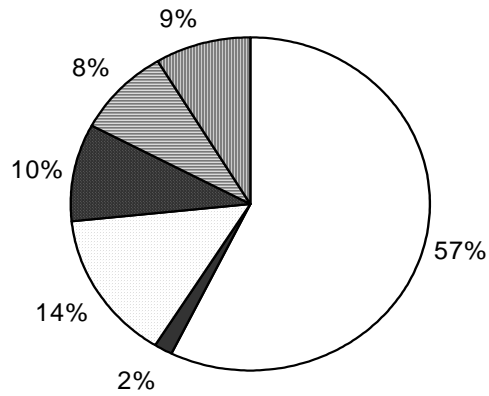

Diagram 7.6 – 7.9

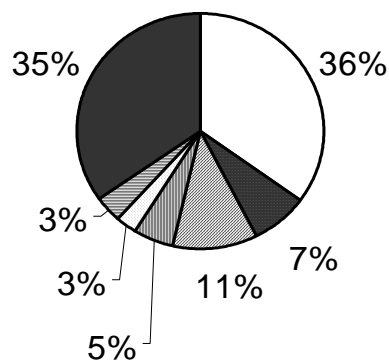

verdeling inkomsten bij kleine verenigingen
zonder eigen accommodatie

- leden en donateurs
- sponsoring en reclame
- ▨ financiële acties
- kantine
- subsidie
- ▨ diversen

Verdeling uitgaven bij kleine verenigingen
met een eigen sportaccommodatie

- Accommodatie (huur, schoonmaak, gas, belastingen)
- Salarissen en vergoeding kader/opleidingen
- ▨ Bondsafdrachten
- ▨ Commissies/clubblad/sport- en spelmateriaal
- Organisatiekosten
- ▨ Rente/afschrijvingen/voorziening
- Diversen

Balans

Ongeveer de helft van alle verenigingen uit het panel heeft naast de resultatenrekening ook gegevens over de balans verstrekt. Met behulp daarvan zijn tabel 7.8 en de daaropvolgende schema's 7.10 en 7.11 samengesteld.

Tabel 7.8 Gemiddelde balanstotalen naar grootte van de vereniging en beschikking over een eigen accommodatie

	Zonder accommodatie	met accommodatie
Kleine vereniging	16.211	30.363
Middelgrote vereniging	28.267	255.564
Grote vereniging	44.062	505.068

In deze tabel is het gemiddelde van de balanstotalen van 88 verenigingen binnen de gegeven categorieën opgenomen.

Schema 7.10 Balans gemiddelde middelgrote vereniging met een accommodatie in eigendom en/of beheer

Accommodatie en inventaris	261.591	Eigen vermogen	177.230
Voorraden	2.993	Voorzieningen	35.979
Vorderingen	4.313	Schulden	74.161
Liquide middelen	48.525	Overig	
Totaal	317.422	Totaal	287.370

Schema 7.11 Balans gemiddelde middelgrote vereniging zonder accommodatie in eigendom en/of beheer

Accommodatie en inventaris	13.599	Eigen vermogen	18.043
Voorraden	4.614	Voorzieningen	9.456
Vorderingen	1.946	Schulden	6.631
Liquide middelen	23.060	Overig	5.928
Totaal	43.219	Totaal	40.058

De hierboven gegeven balansen zijn aan debet- en creditzijde niet in evenwicht omdat de aangeboden balansgegevens dat evenmin waren en omdat voor de verschillende balansposten de gemiddelde bedragen van de verenigingen zijn opgenomen en de verschillende balansen geen gelijke verdeling over balansposten kennen.

7.4 Introductie Euro

Bij de helft van de verenigingen komt het boekjaar overeen met het kalenderjaar. De overige verenigingen kennen een ander periode. De periode die daar het meest voor komt is 1 juli tot en met 30 juni, gevolgd door 1 augustus tot en met 31 juli of 1 september tot en met 31

augustus. Voor de verenigingen die geen kalenderjaar hanteren valt de overgang naar de euro midden in het boekjaar.

Een half jaar voor de introductie van de nieuwe munt had eenderde van alle verenigingen maatregelen genomen met betrekking tot de invoering van de euro. Dit betrof meestal de aanpassing van contributies en consumptieprijzen in de kantine en van (de software voor) de boekhouding. Opmerkelijk genoeg zijn daarbij geen significante verschillen geconstateerd tussen verenigingen die wel of niet het kalenderjaar als boekjaar hanteren. De verenigingen die een ander boekjaar hanteren en (in voorlichtingscampagnes) geadviseerd zijn om al vanaf medio 2001 hun begroting in euro's op te maken, hebben (toch) niet eerder maatregelen genomen dan andere verenigingen.

Hoofdstuk 8 Sport en gezondheid

Met de inwerkingtreding van de nieuwe Drank- en Horecawet per 1 november 2000 geldt er een aantal nieuwe regels voor sportverenigingen die alcoholhoudende dranken verstrekken. Eerder zijn regels aangescherpt met betrekking tot algemene hygiëne. In de monitor zijn vragen opgenomen over een viertal maatregelen die de verenigingen met een kantine moeten nemen in het kader van alcoholmatiging respectievelijk hygiëne.

Sociale Hygiëne

In verenigingen met een eigen kantine, waar alcoholhoudende dranken worden geschonken, dienen leidinggevende personen te beschikken over de *Verklaring Sociale Hygiëne*.

Tweederde van alle verenigingen, die beschikken over een eigen kantine (in eigen beheer of verpacht), heeft leidinggevend binnen de vereniging met de *Verklaring Sociale Hygiëne*. Het aantal varieert van één tot veertien. Het gemiddelde is iets meer dan twee personen per vereniging. Naarmate een vereniging meer leden telt zijn er ook meer leidinggevend met een verklaring.

Van negen verenigingen is bekend dat ze niet beschikken over een leidinggevende met de *Verklaring Sociale Hygiëne*. Door de overige verenigingen zijn hieromtrent geen gegevens verstrekt.

In het kader van de nieuwe wet moeten barvrijwilligers een instructie krijgen over verantwoord alcoholgebruik. De verenigingen die wel en niet barvrijwilligers hebben geïnstrueerd, houden elkaar in evenwicht. In beide gevallen gaat het om 43 clubs. Van de overige 19 verenigingen met een eigen kantine ontbreken hierover helaas gegevens. De meeste verenigingen hebben tussen de twee en zes barvrijwilligers. Het maximum aantal is 48. Het gemiddeld aantal barvrijwilligers dat is geïnstrueerd, bedraagt 10.

Bestuursreglement

Sinds de inwerkingtreding van de nieuwe wet geldt dat elke sportvereniging die een vergunning aanvraagt bij de gemeente in het kader van de Drank- en Horecawet, een bestuursreglement dient te overleggen. Als de vereniging geen nieuwe vergunning hoeft aan te vragen omdat er geen wijzigingen zijn in de vergunning (bijvoorbeeld namen van leidinggevend) dan hoeft de betrokken vereniging formeel nog geen bestuursreglement te hebben.

Tabel 8.1 Heeft de vereniging een bestuursreglement *alcohol in sportkantines* opgesteld?

	aantal	%
Ja	25	28
Nee	58	64
Weet niet	7	8
Totaal	90	100

Ruim een kwart van de verenigingen heeft inmiddels een bestuursreglement opgesteld.

Hygiënecode

Minstens de helft van alle verenigingen met een eigen kantine beschikt over de NOC*NSF Hygiënecode voor sportkantines (HACCP). Bij bijna 40% van de verenigingen ontbreekt die code. Van de resterende verenigingen is het niet bekend.

In totaal hebben twaalf verenigingen (13%) alle bovengenoemde maatregelen getroffen. Zij hebben een of meer leidinggevenden die barvrijwilligers hebben geïnstrueerd en beschikken over een bestuursreglement en een NOC*NSF Hygiënecode.

Tabel 8.2 Overzicht van het aantal maatregelen dat verenigingen hebben genomen in het kader van de nieuwe horecawet

	aantal	%
0	4	6
1 maatregel	16	22
2 maatregelen	22	31
3 maatregelen	17	24
4 maatregelen	12	17
Totaal	71	100

Van 71 verenigingen met een kantine in eigen beheer is van alle vier genoemde maatregelen bekend of ze al dan niet zijn genomen in het kader van de nieuwe horecawet. Van de andere verenigingen was bij de contactpersonen niet van alle vier de maatregelen bekend of ze zijn genomen.